

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
TAIKOMOSIOS DAILĖS IR TECHNOLOGIJŲ KATEDRA

DAIVA VAINAUSKIENĖ

Dailės magistrantūros (specializacija – tekstilė) studentė

PARAŠAS
Tekstilės objektai
MAGISTRO DARBAS

Moks. darbo vadovė
Doc. Salvinija Anikinienė
Konsultantė:
Lekt. Vilija Lesauskienė

Šiauliai, 2009

SANTRAUKA

Parašas – tai nuolatinis grafinių ženklų junginys, paprastai parašomas greitu tempu, ekonomiškais judesiais, neatitraukiant rankos. Vieni linę pasirašyti ilgu ir įmantriu parašu, kiti įpratę pasirašyti trumpai – beveik neįskaitomai. Tai kiekvieno pasirinkimo reikalas. Nėra sukurta jokių parašo kūrimo taisyklių. Kiekvienas žmogus jį susikuria pagal savo rašymo manierą, todėl parašas yra unikalus ir nepakartojamas.

Magistro darbe parašas - nagrinėjamas psichologiniu ir grafologiniu aspektu. Atskleidžiama parašo atsiradimo istorija. Tiriami garsių asmenybių parašai ir charakteristikos. Aprašomi rašto ženklai bei simboliai. Atskleidžiamas parašo daugiafunkciškumas, juk kartais jis tampa kaip žymaus žmogaus autografas suteikiantis daugybę vizualių ir emocinių pojūčių.

Darbe „Parašas“ gilinamasi į tai, kokią įtaką turi žmogaus psichologinis bei emocinis santykis su parašo pasirašymo reiškiniu; sprendžiama jo vizuali, interpretacinė, kūrybinė raiška. Tiriamos parašo vizualizacinės galimybės, analizuojami teoriniai šaltiniai, projektuojamos tekstilinės kompozicijos.

Tekstilės kompozicijų kolekciją sudaro trys objektai. Kiekviena tekstilės kompozicija turi ir savo pavadinimą tai „Sutuoktinio parašas“, „Donoro parašas“, „Autografai“.

Kūrybiniam darbui atlikti pasirinkau šenilo ir avalono technologijas, nes tai labiausiai tiko mano idėjai išreikšti. Šenilo technologija padeda išgauti faktūrą ir norimą koloritą, o avalono technologija sustiprina kaligrafijos bei linijos santykį. Kartu šios abi technikos tarsi papildo viena kitą.

Savo darbu siekiu skatinti žmogų susimąstyti apie mus supančias problemas. Kadangi visais svarbiausiais gyvenimo momentais savo apsisprendimą mes patvirtiname parašais, tai mano darbo tikslas – atskleisti parašo svarbą bei reikšmę mūsų gyvenime. Nes tik vienas, vienintelis parašas gali pakeisti ne tik mūsų, bet ir kitų žmonių gyvenimą...

SUMMARY

Signature is a habitual combination of graphic signs usually written in quick tempo, with prudent movements, not withdrawing the hand. Some people tend to sign in a lengthy and sophisticated manner while others put a short and unintelligible signature. It is a matter of choice as there are no rules for creating signatures. Since everyone signs according to his or her handwriting style, each signature is unique.

The research analyses the phenomenon of a signature in the following aspects: psychological and graphological. The analysis encompasses the history of the origin of the signature, the examination and characterisation of the signatures of famous personalities, various script signs and symbols as well as multifunctionality of the signature, which may render a plenty of visual and emotional information.

The thesis includes clarification of psychological and emotional influence of a person on his or her signature as well as its visual, interpretational and creative manifestation. In addition, the paper explores the signature's visualisation possibilities, examines theoretical sources and drafts textile compositions.

The collection of textile compositions comprises three objects with separate titles "Signature of the Spouse", "Signature of the Donor" and "Autographs".

As for the creative work, chenille and avalon techniques have been selected as best suited to express the main idea. The chenille technique helps to obtain desirable facture and colouring while avalon reinforces the relationship between calligraphy and hatch. Moreover, both chenille and avalon techniques complement each other.

This paper is intended to encourage people to contemplate all the decisions confirmed by their signatures. The aim of this work is to disclose the importance and meaning of signatures in our lives. After all, a single signature may change the lives not only of our own but of others.

TURINYS

Santrauka	2
Summary	3
Ivadas	4
1. Parašo raiška žmogaus būtyje	5
1.1. Parašo, autografo sąvokų sampratos.....	5
1.2. Parašo atsiradimo istorija.....	14
1.3. Garsių asmenybių parašai ir charakteristikos.....	19
1.4. Parašo grafologinis tyrimas ir aiškinimas psichologiniu aspektu.....	25
2. Rašto ženklai, simboliai	31
3. Meninės parašo reiškinio interpretacijos	35
3.1. Raidė, ženklas, parašas verbalinėje kūryboje.....	35
3.2. Parašas – idėjų šaltinis dailininkų darbuose.....	38
4. Magistro darbo kūrybinės koncepcijos realizavimo etapai	45
4.1. Darbo koncepcijos vystymas ir meninių vizualinių galimybių numatymas....	45
4.2. Darbo projektavimas.....	49
4.3. Medžiaginė - technologinė meninės idėjos raiška.....	51
4.4. Kūrybinio darbo fotografijos.....	52
Išvados	53
Literatūra	54
Priedai	57

IVADAS

„Parašas ir rašysena yra savotiška diagrama, grafinė kiekvieno žmogaus formulė, „širdies geometrija“ (Šimoliūnienė G.,2004).

Parašas – tai nuolatinis grafinių ženklų junginys, paprastai parašomas greitu tempu, ekonomiškais judesiais, neatitraukiant rankos. Vieni linkę pasirašyti ilgu ir įmantriu parašu, kiti įpratę pasirašyti trumpai – beveik neįskaitomai. Tai kiekvieno pasirinkimo reikalas. Nėra sukurta jokių parašo kūrimo taisyklių. Kiekvienas žmogus jį susikuria pagal savo rašymo manierą, todėl parašas yra unikalus ir beveik nepakartojamas.

Parašas gali būti bet koks, tik jis turi atitikti tam tikrus reikalavimus: turi būti sudarytas iš raidžių, o ne iš kryželių, ir jo dydis turi būti pritaikytas dokumentų grafoms. Parašų įvairovė gana didelė, todėl juos aprašyti ir suklasifikuoti nelengva.

Parašas, kaip ir žmogaus raštas, gali išduoti sielos paslaptis. Rašto analizė pateikia daugiau nei 300 charakterio ypatybių, kurios skirstomos į intelekto, jausmų, elgesio ir sveikatos grupes. Raidžių dydis ir rašto vingiai atskleidžia žmogaus savybių subtilybes

O kaipgi pasirašymo faktas veikia pasirašantįjį? Kokia yra jo nuotaika? Gal ištisas dienas ar savaites jį persekioja įvairios mintys, svarstymai ar abejonės? O galbūt jis skraido lyg ant sparnų? Pasirašiusiojo psichologinį suvokimą lemia šios savybės – praeities išgyvenimai, gyvenimo patirtis, pašąmonėje glūdinti informacija, pozicija bei vertinimų skalė, jos yra neapibrėžtos, t.y. jų negalima išmatuoti. Būtent šis neapibrėžtumas suteikia laisvę emocijų raiškai meninėje kūryboje..

Savo darbu noriu paskatinti žmogų, pažvelgti į rašto „kelį“, žodžio prasmę, raidės formos asociacijas, susipažinti su įžymių žmonių parašais ir jų charakteristikomis.

Manau, kad parašo reikšmingumas, subtilumas, individualumas bei kaligrafiškumas gali būti tinkama erdvė kurti bei improvizuoti magistriniame darbe.

Darbo objektas:

Žmogaus psichologinis bei emocinis santykis su parašo pasirašymo reiškiniu, jo vizuali, interpretacinė, kūrybinė raiška.

Darbo tikslas:

Suprojektuoti ir sukurti tekstilės kompozicijas, kurios įgalintų realizuoti kūrybinę magistro darbo idėją „Parašas“ – savo formomis, medžiagomis, faktūra, perteiktų laisvumo, linijų plastiškumo, judėjimo, dinamikos įspūdį; ir tuo pačiu suteiktų grėsmę, didžiulę atsakomybę bei panardintų į nežinomybės jausmą.

Darbo uždaviniai:

1. Teorinių šaltinių darbo tema analizė;
2. Vizualios medžiagos rinkimas ir analizavimas;
3. Tekstilės kompozicijų grafinių, medžiaginių ir technologinių bandinių paieška;
4. Tekstilės kompozicijų projektavimas ir įvykdymas.

Metodologija:

Pagrindinė tekstilės kompozicijos koncepcija – žmogaus emocinis, psichologinis santykis su parašais, pasirašymo reiškinių nagrinėjimas. Kuriant tekstilės kompozicijas svarbu išmanyti ir gilintis į žmogaus psichologiją, įvairias psichines, emocines individo būsenas.

Metodika:

Teorinėje magistro darbo dalyje naudojama literatūros ir informacinių šaltinių analizavimo, interpretavimo metodika. Kūrybiniame darbe naudojamos įvairios tekstilinės (siūlai, audiniai) ir netekstilinės (plastikinis tinklas, avalonas) medžiagos.

Pasitelkiamos tradicinės (siuvimas mašina bei rankomis) ir netradicinės tekstilės technikos bei technologijos: siuvimas ant avalono plėvelės, šenilo technika. Jos perteikia įvairias kompozicines, raiškos priemones, padeda atskleisti temą.

Praktinis darbo reikšmingumas:

Magistro darbas tema „Parašas“ skatina pamąstyti apie pasirašymo reiškinių svarbą, prasmę bei asociacijas kilusias iš savito požiūrio į šį reiškinį.

Darbo struktūra:

1. Teorinis aprašas 61 psl., iš jų 36 psl. teorinė analizė, 13psl. kūrybinio darbo aprašas, 5psl. priedai. Iš viso panaudota 113 vnt. iliustracijų.
2. Kūrybinė dalis. Tekstilės kompozicijos: „Sutuoktinio parašas“ (220x200x115); „Donoro parašas“ (205 x115x 165); „Autografai“ (425 cm x 100 cm).
3. Priedai. Laikmena su magistro darbo aprašu

1. PARAŠO RAIŠKA ŽMOGAUS BŪTYJE

1.1. Parašo, autografo sąvokų sampratos

Siekiau išsiaiškinti, kaip interpretuojamas „parašas“ ir panašios prasmės sąvokos. Buvo ieškota įvairiuose šaltiniuose.

Parašas (lotynų k. *signare*, „ženklas“) - ranka rašytas (kartais stilizuotas) vaizdavimas vardo, pravardės ar net paprasto „X“, kurį asmuo rašo ant dokumentų kaip tapatumo ir ketinimo įrodymą. Parašo rašytojas yra pasirašiusysis.

Leidėjo ir spaudėjo terminų žodynyje apibūdinta taip:

Parašas – autoriaus pavardė po laikraštyje ar žurnale išspausdintu rašiniu; tekstas po nuotrauka (<http://www.printing-lithuania.com/lt/printing-services/leidejo-ir-spaudejo-terminu-zodynelis/p.html>) [2008 08 28]

Žodis „signature“ yra lotyniškos kilmės (*signo* – pažymiu, nurodau). Kaip tarptautinis žodis jis vartojamas matematikoje, reiškiantis kokios nors sistemos pagrindinių savybių rinkinį (pvz., algebros signatūra, formaliosios gramatikos signatūra). Jis yra apibrėžtas ir Tarptautinių žodžių žodyne. Vienoje iš apibrėžčių figūruoja ir žodis parašas: „dailininko parašas, inicialai ar kitoks ženklas dailės kūrinyje“.

Parašas dokumentuose vadinamas *parafu* (pranc. *paraphe* reiškia sutrumpintą parašą dokumentuose, tarnybiniuose laiškuose arba inicialus vietoj parašo). Iš čia kilęs posakis „parafuoti“, t.y. pasirašyti.

Parašas – tai nuolatinis grafinių ženklų junginys, paprastai parašomas greitu tempu, ekonomiškais judesiais, neatitraukiant rankos. Nėra sukurta jokių parašo kūrimo taisyklių. Kiekvienas žmogus jį susikuria pagal savo stilių, rašymo manierą, todėl parašas – tai nepakartojama požymių visuma, būdinga tik konkreto asmens parašui. Žmogaus ranka rašytas parašas yra unikalus ir beveik nepakartojamas. Parašas gali būti bet koks, tik jis, žinoma, turi atitikti tam tikrus reikalavimus: turi būti sudarytas iš raidžių, o ne iš kryželių, jo dydis turi būti pritaikytas dokumentams ir pan. Parašas įrodo asmens tapatumą, kad būtent tas, o ne kitas žmogus pasirašė dokumentą. Jis parodo pasirašiusiojo valią dokumento atžvilgiu ir patvirtina, kad pasirašytas dokumentas galioja ir yra nekeičiamas. Parašas gali būti naudojamas ir kitam tikslui – identifikuoti asmeniui. Atsiskaitydamas už paslaugas ar prekes, pasiimdamas grynųjų pinigų iš banko, asmuo savo tapatumą įrodo parašu. Kiekvienas dokumentas juridinę galią įgyja tik tada, kai jame, be kitų būtinų rekvizitų, yra ir parašas. Beje, dabar pasirašoma net dažniau nei dedamas antspaudas. Dokumentai dažniausiai pasirašomi sutrumpintu parašu.

Atsakingų darbuotojų parašams keliami tam tikri reikalavimai: parašai turi būti įskaitomi, tokie, kaip parašo ir antspaudo pavyzdžių kortelėje. Dokumentuose greta sutrumpinto parašo neretai pridedama parašo *eksplikacija* (lot. *explicatio* – sutartinių ženklų patikslinimas), t. y. įskaitomai parašomas visas pasirašiusiojo asmens vardas ir pavardė. Tai tikrai neblogo parašų klastojimo profilaktika.

Parašas – tai išbaigtas grafinių ženklų junginys, turintis tam tikrų požymių, kurie gali būti aprašomi žodžiais. Parašų įvairovė gana didelė, todėl juos aprašyti ir suklasifikuoti nelengva. Galima išskirti tokius svarbiausius parašo požymius:

Iš parašo galima/ negalima atpažinti pavardę.

1. Parašyta visa/sutrumpinta pavardė.
2. Parašas be inicialo, inicialas susiliejęs su pavarde, inicialas parašytas atskirai.
3. Pavardė parašyta ženklais (kai paraše negalima atpažinti nė vienos raidės, pavyzdžiui, pasirašyta kryželiais).
4. Parašo vaizdingumas (kai parašas primena kokį nors grafinį vaizdą – debesį, mišką ir pan.) ir šio „paveikslo“ aprašymas.
5. Parašas „papuoštas“ įvairiais ženklais, pavyzdžiui, –, +, x, viršutiniu lanku, apatiniu lanku, pabraukimu, ovalu ir pan.
6. Paraše yra elementų, įrodančių parašo autorystę:
 - pasirašyta neatitraukiant rankos;
 - paraše visos arba dalis raidžių paženklintos kokiais nors štricho elementais;
 - atvirkštinis arba atbulinis rašymas (kai visas parašas arba jo dalis rašoma iš dešinės į kairę);
 - visas parašas arba jo dalis kyla aukštyn;
 - vienos raidės persilieja į kitas raides;
 - tos pačios linijos naudojamos rašyti skirtingoms raidėms.

Kiekviename paraše galima rasti tik jam būdingus pasikartojančius dydžius ir santykius. Svarbiausi parašo elementai:

- azinė linija, t. y. linija, ant kurios „guli“ pagrindinė parašo dalis, neskaitant išsikišimų ir atsišakojimų;
- raidžių (pagrindinės parašo raidės) pasvirimo linija. Tai pavardės pirmosios raidės, neskaitant inicialo, vertikali linija;
- parašo aukštis – maksimalus parašo linijos aukštis;
- parašo ilgis – maksimalus parašo linijos ilgis.

Parašo tikrumui nustatyti galima pasidaryti specialų tinklelį - etaloną - ir jame sužymėti būdingiausias parašo ypatybes: parašo raidžių linijų susikirtimo taškus, parašo raidžių viršutinių

ir apatinių, kairiųjų ir dešiniųjų užapvalinimų taškus. Parašo tikrumui nustatyti užtenka 10 – 25 būdingiausių taškų. Jeigu sutampa du trečdaliai analizuojamo ir etaloninio parašo taškų, galima manyti, jog parašas tikras, jei sutampa 90 proc. taškų, parašo autentiškumu nėra ko abejoti.

Parašo saugumui, autentiškumui bei integralumui nustatyti sukurti kontroliniai, elektroniniai, skaitmeniniai bei mobilieji parašai.

Kontrolinis parašas – kriptografinės funkcijos (angl. *cryptographic hash function*) rezultatas, naudojamas informacijos autentiškumui ir integralumui nustatyti. Maišos (hash) funkcija „apdorojama“ informacija (dokumentas / byla / tekstas) ir apskaičiuojama fiksuoto ilgio santrumpa (digest). Šią santrumpą užšifravus privačiu raktu gaunamas kontrolinis parašas. ([http://lt.wikipedia.org/wiki/Kontrolinis para%C5%A1as](http://lt.wikipedia.org/wiki/Kontrolinis_para%C5%A1as)) [2008 08 29].

Elektroninis parašas – paprasto, ranka suraizgomo parašo analogas. Jis turi dvi paprasto parašo savybes – užtikrina įrodomumą, kad elektroninis dokumentas po pasirašymo nebuvo pakeistas, bei parodo, koks asmuo tą dokumentą pasirašė. Šis elektroninis parašas sukurtas saugia parašo formavimo įranga ir patvirtintu galiojančiu kvalifikuotu sertifikatu. (<http://draudėjai.sodra.lt>–Draudėjų portalas – Elektroninis parašas – Microsof...) [2008 08 29].

Prieš septynerius metus Lietuvoje įteisintas elektroninis parašas jau žengia pirmuosius plataus praktinio pritaikymo žingsnius.

Teisiškai elektroninį parašą Lietuvoje galima naudoti jau nuo 2000-ųjų liepos 26-osios, nes tądien buvo priimtas Elektroninio parašo įstatymas, reglamentuojantis el. parašo kūrimą, tikrinimą, galiojimą, parašo naudotojų teises ir atsakomybę, nustatantis sertifikavimo paslaugas ir reikalavimus jų teikėjams bei el. parašo priežiūros institucijos teises ir funkcijas.

Dokumentų pasirašymui elektroniniu būdu naudojamas skaitmeninis sertifikatas. Tai virtualus dokumentas – asmens tapatybės nustatymo priemonė, vienareikšmiškai ir saugiai identifikuojanti sertifikato savininką, turinti realiam parašui prilygstančią juridinę galią. Naudodami skaitmeninį sertifikatą galite įrodyti savo tapatybę atlikdami operacijas internetu, patogiai gauti priejimą prie jums reikalingos asmeninės informacijos. Siųsdami elektroniniu būdu pasirašytą informaciją verslo partneriams ar draugams garantuosite, jog iš jūsų gaunami duomenys yra tikri.

(<http://www.teisesforumas.lt/index.php/it-teise/99-itteisesstraipsniai/201-elektronisparasas-kastai.html>)[2008 12 03].

Skaitmeninis parašas – kodas paprastai susiejamas su prasmine informacija ir leidžiantis tą informaciją autentifikuoti, t.y. susieti ją su skaitmeninę tapatybę turinčiu asmeniu arba įrenginiu. Iš esmės skaitmeninis parašas elektroninėje erdvėje atlieka tą pačią funkciją kaip paprastas parašas įprastame pasaulyje. Lietuvoje galiojantis Elektroninio parašo įstatymas įteisina saugaus skaitmeninio parašo panaudojimą ir tokius parašus prilygina ranka ant popieriaus pasirašytiems parašams. Saugus skaitmeninis parašas turi būti sukuriamas saugiomis fizinėmis priemonėmis,

turinčiomis saugumo atitikties atestaciją (<http://lt.wikipedia.org> – Skaitmeninis parašas – Vikipedija – Microsoft Internet...)[2008 08 19].

Mobilusis elektroninis parašas – tai įprasto parašo ir asmens tapatybės dokumento elektroninis atitikmuo, leidžiantis patogiai prisijungti prie internetinių informacinių sistemų ir pasirašyti elektrinius dokumentus parašu, turinčiu juridinę galią.

Mobilusis e-parašas leidžia atsisakyti papildomų prietaisų, nes nuskaitymo įrenginį pakeičia mobilusis telefonas, kuriame įdedama nauja SIM kortelė su e-parašo galimybe. Vartotojui, norinčiam naudotis mobiliuoju e-parašu, tereikia savo turimą SIM kortelę pakeisti naująja ir pasirašyti e-tapatybės sutartį.

(<http://www.Verslosavaite.lt> – Lietuvoje jau pradeda veikti m...)[2008 08 29].

Tiesa, kartais parašas naudojamas ne pagal pagrindinę paskirtį – pasirašyti dokumentus. Jis tampa kaip žymas žmogaus autografas. Beje, žodis „autografas“ yra kilęs iš graikų kalbos žodžio *autographos* ir reiškia „savo ranka pasirašytas, autoriaus įrašas ar parašas“. Taip šį žodį apibūdina enciklopedijos.

Autografas, išvertus iš graikų kalbos, reiškia *autos* – pats, *grafo* – rašau.“ Rašytojo, vertėjo, dailininko, leidėjo, kito autoriaus įrašas arba parašas knygoje. Tikriausiai daugelis turime Arvydo Sabonio ar Šarūno Marčiulionio, kokio mėgstamo estrados dainininko ar muzikanto greitosiomis, tuoj po rungtynių ar koncerto pertraukoje sužvejotą parašą ant programos, nuotraukos, sąsiuvinį ar albumėlyje. Savo bibliotekos lentynėlėje gal atskirai laikome rašytojo, mamos, senelio ar draugo padovanotas knygas su jų įrašais ar parašais. Tokie įrašai išreiškia ir meilės, bičiulystės, pagarbos, padėkos jausmus. Tai gali būti ir eilėraščių eilutės, ir aforizmai. Gali būti ir paskubom suraityta, sunkiai įskaitoma pavardė.

Kiekvienas autografas, ypač knygoje, turi savo istoriją ir likimą. Ilgam išsaugo laiko, įvykių, žmonių, knygų pėdsakus, atskleidžia daug ką įdomaus ir svarbaus apie žmones ir jų santykius. Kas siejo autorių su autografo savininku? Draugystė? Artima ar atsitiktinė pažintis? Kodėl atsirado tokia dedikacija? Kodėl toks jautrus anas įrašas, o šitas oficialus? Anot knygotyrininkės A. Braziūnienės, autografi knygoje – „kaip pripėduota apsnigta miško laukymė prityrusiam medžiotojui: tik mokėk skaityt, ir daug sužinosi“.

Yra įrašų, brangių tik vienam žmogui. Yra tokių, kurie ypatingi, susiję su didžiais žmonėmis. Žinomi du M. Mažvydo autografi. Vienas jų – XVI a. konvoliute. Ten lotyniškai įrašyta: *M. Mossuid sibi et suis comparavit (M. Mažvydas sau ir saviškiams įsigijo)*. Anot A. Bloko, įrašas knygoje taip pat yra kūryba.

Lietuviškos enciklopedijos II tome rašoma: „Tai, plačia prasme, veikalas, autoriaus ranka rašytas, taigi kiekvienas rankraštis; tatau turi reikšmės nustatant autentišką veikalo tekstą. Siauresne prasme, yra laiškai ar vieni parašai žymesnių ir pagarsėjusių žmonių. Viduriniaus

amžiais, tikrai vienuoliams ir kunigams esant raštingiems, autografų rinkimas buvo tik rankraščių rinkimas. Žymi pirmoji didelė autografų kolekcija Pilypo de Bethune ir jo sūnaus, apėmusi 750 originalių laiškų tomų (dabar Paryžiaus Bibliothegue nationale). Lietuvoje žymių autografų kolekcijų susidarė Lietuvių mokslo draugijos ir T. Vrublevskio bibliotekos Vilniuje, Kaune - Vytauto Didžiojo universiteto rankraščių skyriuje, kuriam pamatą davė J. Tumo – Vaižganto sukurtas Kultūros, vėliau Literatūros muziejus“.

Autografas yra svarbiausias dokumento, kūrinio ar darbo autentiškumo liudytojas. Nėra tiksliai nustatyta, kada autografo pradėti kolekcionuoti. Žinoma, kad XVIII amžiaus pabaigoje.

Europos šalių didikai šalia meno kūrinų kolekcijų turėjo ir didesnes ar mažesnes autografų kolekcijas. Dažniausiai tai būdavo knygos su autorių autografais ar dedikacijomis. Šiandien žymių žmonių autografus renka ir saugo mokslo institutai, archyvai, bibliotekos, muziejai. Žymių žmonių, iškilų istorinių asmenybių autografo kainuoja nemažus pinigus, jie netgi pardavinėjami garsiausiuose aukcionuose.

Lietuvoje autografus renka Centrinis literatūros ir meno archyvas, Lietuvių kalbos ir literatūros institutas, Maironio lietuvių literatūros muziejus, Respublikinė biblioteka, Vilniaus universiteto biblioteka, kurio vien tik retų spaudinių skyrius turi apie 180 tūkstančių autografuotų leidinių. Įvairaus dydžio ir vertės autografų kolekcijas turi ir privatūs asmenys. (http://www.muziejai.lt/siauliai/autografu_paroda.htm) [2008 07 28].

Mokslo akademijos biblioteka išleido itin išsamų ir informatyvų „Autografų kolekcijos katalogą“. Jis aprėpia 1626-1925m. įvairių, nebūtinai garsių asmenų, lietuvių, lenkų, lotynų, rusų, prancūzų, vokiečių ir italų kalbomis rašytus 2272 laiškus.

Nepaisant šių mokslinės ir muziejinės paskirties rinkinių turtingumo, autografo nepatenka į elitinės kultūros raiškos erdvę. Mes jų beveik nematome mokyklų ir universitetų vadovėliuose, literatūros ir kitų humanitarinių mokslų veikaluose, muziejų ekspozicijose. Daug sykių spaudoje buvo reprodukuoti Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios aktų signatarų parašai, o 1921m. buvo išleistas net Steigiamojo seimo metinių proga jos narių savo ranka užrašytų prasmingų minčių ir parašų reprodukcijų albumas (Kaunas D.1999).

Lietuvos Nepriklausomybės 85-osioms metinėms M.K. Čiurlionio dailės muziejuje buvo surengta paroda „Lietuvos kūrėjų autografo“. Pasak parodos autoriaus prof. Stanislovo Sajausko, tai asmeniniame archyve sukauptų dokumentų, laiškų, knygų, pažymėtų parašais iškiliausių asmenybių, atsidavusių tautos dvasiniam atgimimui, pasipriešinusių nutautinimui, kovojusių dėl Lietuvos valstybingumo ir laisvės, paroda. Dažnai kęsdami persekiojimus, tremiami, žudomi, jie kūrė Lietuvą ateities kartoms. Taigi ir mums. Poetas Petras Vaičiūnas įamžino vienus iš jų eilėraštyje „Aušros sūnums“:

Ir tamsią naktį, pelkynus išbraiđęs,

Drąsus knygnešys atkeliauja į pirkia –
Ir šviečia kaip žvaigždės lietuviškos raidės,
Ir džiaugiasi širdys, už skausmą jas pirkę...

„Šie taurūs žmonės, kūrę Lietuvą kantriu, atkakliu darbu, kiekvienas pagal savo išgales, nelaukdami tinkamo pagerbimo ir jų darbo įvertinimo, šiandien turi progą vėl atgyti mūsų prisiminimuose,“ – sakė buvęs tremtinys prof. S. Sajauskas.

Lietuvos kūrėjų autografų paroda suskirstyta į penkias sąlygines grupes: švietėjai, knygnešiai, valstybės vadovai, rašytojai ir poetai, kariškiai ir dvasininkai.

(http://www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20030226/kult_01.html) [2008 0928].

Filografams – autografų kolekcininkams – nieko nėra brangiau už mirusių žmonių autografus. Šiuo metu brangiausiai kainuoja Viljamo Šekspyro autografas, kuris kainuoja 5 mln. JAV dolerių. V. Šekspyras, kaip manoma, galėjo pasirašyti ant „Romeo ir Džiuljetos“, „Karaliaus Lyro“, „Hamleto“ ar kokio kito savo kūrinio, tačiau iki šių dienų išliko tik šeši jo parašai.

Faktiškai tai vieninteliai jo rašysenos pavyzdžiai, nes neišliko nė vieno dramaturgo rankraščio. Trys V. Šekspyro parašai yra ant jo testamentu.

Vienas parašas yra ant namo Londone nuosavybės dokumento. Dar du kartus V. Šekspyras pasirašė ant dokumento, suteikiančio teisę statyti pjesę, bei teisme duotų parodymų.

(<http://www.lrt.lt/news.php?strid=31491&id=4494715>) [2008 10 09]

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne radau sąvoką monograma, kuri reiškia - gražiai suderinti vardo ir pavardės inicialai, vardaženklis. Monograma - grafinis darinys, gautas užklojus ar sujungus dvi ar daugiau raidžių į vieną simbolį. Monogramos dažniausiai gaunamos sujungus individo inicialus arba kompanijos ar organizacijos pavadinimo pirmąsias raides ir naudojamos kaip simboliai ar logotipai. (<http://lt.wikipedia.org/wiki/Monograma>) [2008 08 28]

Rastų sąvokų gausa parodo, kad parašas labai svarbus reiškinys mūsų gyvenime, nes kasdien pasirašome kartais net po keletą kartų per dieną...Taigi pasirašinėjame bankuose, parduotuvėse, įstaigose. Parašu patvirtinami visi svarbiausi gyvenimo momentai: santuoka, ištuoka, kūdikio gimimas bei turto palikimas. Parašai sutaiko netgi ilgus metus kovojusias tautas...

Nors sakoma, kad svarbiausios sutartys civilizuotame pasaulyje sutvirtinamos žodžiu, o ne parašais popieriuje, parašas vis dar tebėra vienas svarbiausių ir, beje, dažniausiai klastojamų dokumentų rekvizitų.

Parašo klastojimas aktualus kiekvieno ūkio subjekto vadovui, taip pat ir buhalteriu, nes jis kasdien pasirašo daugybę dokumentų, atlieka finansines operacijas pagal kitų pasirašytus dokumentus.

Apgaulių visur daugėja – sudaroma daug fiktyvių sandorių, klastojami apskaitos dokumentai. Kad verslas būtų saugus, būtina garantuoti informacijos saugumą – įsitikinti, ar dokumentai pasirašyti tikru, nesuklastotu parašu.

Kiekvienas dokumentas juridinę galią įgyja tik tada, kai jame, be kitų būtinų rekvizitų, yra ir parašas. Dokumentai dažniausiai pasirašomi sutrumpintu parašu. Jis įrodo asmens tapatumą, kad būtent tas, o ne kitas žmogus pasirašė dokumentą. Jis parodo pasirašiusiojo valią dokumento atžvilgiu ir patvirtina, kad pasirašytas dokumentas galioja ir yra nekeičiamas.

Parašas gali būti naudojamas ir kitam tikslui – identifikuoti asmeniui. Atsiskaitydamas už paslaugas ar prekes, pasiimdamas grynųjų pinigų iš banko, asmuo savo tapatumą įrodo parašu.

1.2 Parašo atsiradimo istorija

Žmonės išmoko pasirašyti XVI amžiuje, teigia istorikas, Lietuvos heraldikos komisijos pirmininkas dr. Edmundas Rimša.

Rasti faktai liudija, kad pirmieji pasirašinėti pradėjo ne didieji kunigaikščiai, o vienuoliai bei bažnyčios tarnai. Mūsų didieji kunigaikščiai Algirdas, Gediminas, Vytautas bei karalius Mindaugas buvo neraštingi, tai jie vietoj parašo uždėdavo anspaudą su inicialais bei kitais ženklais. Jie mokėjo naudotis kalaviju, na o visus dokumentus bei laiškus rašydavo raštininkai: vienuoliai bei kunigai.

Pirmieji šiek tiek raštingi buvo Lietuvos – Lenkijos valdovas Aleksandras Jogailaitis (1492-1506), vėliau valdę Lietuvą Žygimantas Senasis ir Žygimantas Augustas. Jie visai neblogai mokėjo rašyti bei skaityti, tad laiškuose ar dokumentuose greta antspaudu parašydavo savo vardą bei titulą (Patašius M.1996).

Iki parašo atsiradimo, asmenybei identifikuoti, buvo naudojami antspaudai. Tačiau, kaip ir parašų, taip ir anspaudų, pasitaikydavo ir klastočių. 1529 metais Lietuvos Statutas, už anspaudu suklastojimą, skyrė žiaurią mirties bausmę – sudeginimą. Kadangi antspaudu įteisinama nuosavybė, tai žmogui mirus, jis buvo sulaužomas – kad niekas juo daugiau nepasinaudotu.

Yra išlikę du Kunigaikščio Kęstučio anspaudai, bet jie abu buvo neherbiniai. Vienas sukurtas 1353 metais, šiuo metu eksponuojamas Trakų pilies muziejuje, kitas pagamintas 1379 metais, eksponuojamas Berlyne.

Bene seniausias herbinis anspaudas yra Kernavės kunigaikščio Gediminaičio, jis pagamintas 1388 metais.

„Dabar padirbti antspaudą nėra jokios problemos. Tačiau šiandien, jis nieko nebereiškia, jo galia vis mažėja. Parašas yra svarbesnis, o anspaudas naudojamas tik iš inercijos, pagal tradicijas. Mes dar pripratę siųsti antspauduotus raštus, o pasaulyje to jau nėra. Jokia institucija

po direktoriaus parašu nededa antspaudo. Antspaudai dedami tik ant įvairių garbės raštų, diplomų, nes suteikia jiems senųjų tradicijų puošnumo“ (E.Rimša).

Neatsiejama nuo parašo atsiradimo istorijos noriu panagrinėti rašto raidą.

Raštas – tai tam tikra braižomųjų ženklų sistema, leidžianti perteikti mintis ir jausmus per erdvės ir laiko atstumą, fiksuoti ir išlaikyti šnekamąją kalbą. Tokios sistemos atsiradimas buvo labai reikšmingas įvykis žmonijos istorijoje.

Raštas padėjo atkurti išnykusių kalbų struktūrą ir senesnius egzistuojančių kalbų raidos etapus. Be rašto nebūtų įmanoma ne tik dabartinė kultūra, bet ir civilizacija, nes tik jis leidžia žmonėms perimti anksčiau gyvenusių kartų patirtį ir, papildytą savo patyrimu, perduoti ateinančioms kartoms. Raštas užtikrina nuolatinę žmonijos pažangą. Kiekvienas rašyti pradėdamas mokyklos suole, ten dedami rašymo pagrindai, ugdomi įgūdžiai, kurie vėliau atskleidžia individualumą. Vienų raštas yra aiškus, ritmiškas, kiti yra įvaldę rašymo kryptį, treči puoselėja sunkiai įskaitomo rašymo formą.

Raštas, žvelgiant istoriniu aspektu, visais laikais kurtas ir vertintas nevienareikšmiškai, atsižvelgiant į kultūrinę aplinką, tradicijas, rašto, kaip teksto, išraiškos paskirtį, vartotojų mentalitetą. Kol susikūrė dabar mūsų vartojamas raštas, praėjo tūkstantmečiai. Vien tik graikų (finikiečių) raštas nuo Atėnų iki Romos keliavo 500 metų. Lėktuvu šiandien šį nuotolį įveiktume greičiau nei per dvi valandas.

Kol įvairiausi rašto ženklai įgavo dabartinį raidžių pavidalą, praėjo daug amžių. Juk kadaise raidė A buvo jaučio galvos piešinys, E vaizdavo aukštyn rankas iškėlusį žmogeliuką, M – jūros bangą, P išsirutuliojo iš arklio galvos piešinėlio, T priminė kryželį... Įdomu sužinoti, kuri abėcėlės raidė yra seniausia. Seniausia raidė yra O. Ji jau buvo senovės finikiečių abėcėlėse dar 1300 m. prieš Kristų. Ir išriedėjo iš piešinio, vaizdavusio žmogaus akį.

Domėjaisi, ar būta rašto prieš krikščionybę? Išties tai sudėtingas klausimas. Kai kas lietuvių rašto pradžios ieško akmenyse iškaluose ženkluose, įrodinėja, kad lietuviai turėjo runų raštą ir pan. Tokio rašto buvimo įrodinėtojai neretai remiasi kai kuriuose šaltiniuose minima tariamo prūsų valdovo Vaidevučio vėliava, kurioje esą buvę trijų dievybių atvaizdai ir paslaptingas įrašas, lyg primenantis kiriliką. Tą paslaptinę įrašą ne kartą lietuviai ir kitataučiai bandė „perskaityti“ vis kitaip. Į tokias pastangas reikia žiūrėti skeptiškai, nes šis įrašas, kaip ir patvėliava, daugelio naujausių laikų tyrėjų laikomas klastote.

Manoma, kad Lietuvą raštas pasiekė su krikščionybe, kaip ir kitas Vidurio ir Rytų Europos tautas. Lietuviai nebuvo išimtis (Zinkevičius Z. 2007).

Lietuviško rašto meno pradžia sietina su lietuviškosios spaudos draudimo panaikinimu 1904 m. Daugiausia dėmesio buvo skiriama simboliniam vaizdui, stilizuotam ornamentui.

Kada atsirado raštas, sunku pasakyti. Tačiau nėra abejonės, kad jo atsiradimas susijęs su pirmisiais žmonių mėginimais piešti, braižyti. O seniausi Europoje piešiniai, rasti ant uolų, dabar priskiriami laikotarpiui tarp 20 000 ir 10 000 m. pr. m. e. Ypač daug piešinių ant uolų rasta Afrikoje, Šiaurės ir Pietų Amerikoje. Vieni iš tų piešinių galėjo būti grynai estetinio pobūdžio, kiti simbolizavo įvairius religinius įvaizdžius, dar kiti žymėjo daikto priklausomybę tam tikram asmeniui ar kt. Todėl tie piešiniai paprastai dar nelaikomi raštu: jie sudaro tikrai rašto priešistorę.

Paleolito epochos žmogaus piešiniai kartu buvo ir piešinys, ir raštas, kuriais jis reiškė savo mintis. Pradžioje žmonės naudojo sutartiniais daiktiniais ženklais – akmenukais, kriauklelėmis, lazdelėmis, mazgeliais ir t.t. Sudarydami ženklų sistemą, ją tobulindami, jie sukūrė vadinamuosius daiktinius raštus. Daug tautų vaizdavo paveikslus, įvykius ir reiškinius. Taip atsirado piktografinis raštas. Lietuviškai būtų vaizdaraštis. Atskiri piešiniai – piktogramos – to rašto ženklai. Piktografinio rašto amžius – teigia mokslininkai – apie 15 tūkstančių metų. Palaipsniui stilizuojant piešinį, pereinama nuo daiktinio vaizdo prie simbolio ženklo, kuris vis labiau praranda betarpišką ryšį su konkrečiu vaizduojamu daiktu. Brėžinys, vaizduojantis visą reiškinį, tampa jo dalimi arba net atskiru žodžiu. Taip susiformuoja vaizdinis - simbolinis raštas, kurio viena iš ankstyvųjų atmainų *klynraštis*, suklestėjęs IV a. pr. Kr. senojoje Šumerų bendruomenėje.

Rašto formų istorinė raida vyko dviem kryptimis. Viena kryptis siekė ženklų grožio ir iškilmingumo, o antroji stengėsi ženklus supaprastinti. Tai liudija egiptiečių iškilmingas hieratinis ir supaprastintas demotinis raštas. Romėnai taip pat vartojo iškilmingą didžiųjų raidžių kapitalinį, o kasdieniams poreikiams, susirašinėjimui – kursyvinį raštą, tarytum šventadienį ir darbinį drabužį.

Pirmųjų mūsų raštų autoriai (M. Mažvydas, M. Daukša ir kt.), kurdami lietuviškąjį raidyną, daugiausia žiūrėjo į kaimynų – vokiečių ir lenkų vartotus rašmenis. Tačiau, norėdami geriau pavaizduoti specifinių lietuvių kalbos fonemų tarimą, jie stengėsi kūrybiškai pritaikyti rašmenis arba prireikus susidaryti ir naujų rašmenų. Pirmųjų lietuviškų raštų autorių susikurto raidyno atskiri rašmenys vėliau buvo ne kartą kaitaliojami, kol nusistovėjo toks raidynas, kokį ir dabar vartojame. Baigiant pagrindinių rašto tipų apžvalgą, reikia pažymėti, kad foneminis raštas yra ne tik jauniausias, bet ir patogiausias, lengviausiai pritaikomas įvairios struktūros kalboms. Ir jeigu kai kurios tautos (kinai, japonai ir kt.) dar nėra priėmusios šio rašto, tai daugiausia dėl to, kad jo priėmimas, kaip ir bet kurios kitos rašto sistemos pakeitimas, būtų tam tikra revoliucija, nutraukianti ryšius su įsisenėjusia rašytine tradicija, su ankstesniu kultūriniu palikimu (K.Papečkys 1964). Neatsiejama nuo rašto raidos noriu panagrinti knygos ženklą, kaip knygos kultūros istorijos šaltinį. Knygos ženklai vertinami dvejopai: kaip meno kūriniai ir kaip nuosavybės žymenys.

Pirmosios spausdintos knygos buvo labai retos ir labai branginamos. Atsiradus raštų rinkiniams, knygoje atsiranda rankraštiniai įrašai – savininko nuosavybės ženklai. Tai įvairūs parašai, autografa, dedikacijos vidinėse viršelio pusėse, priešlapiuose ar puslapių paraštėse. Įrašyti paprastai ar kaligrafiškai jie apibūdina knygos šeimininką arba siekia ją apsaugoti: vieni įamžina mirusio savininko vardą, kitais knyga dedikuojama.

Pirmosios spausdintos knygos, pasirodžiusios prieš daugelį amžių, buvo tokios retos ir brangios, kad kiekvienas saugojo jas kaip didžiausią brangenybę, o jų titulinuose puslapiuose ranka įrašydavo nuosavybę patvirtinančius žodžius ir apsaugančius nuo galimo praradimo.

Seniausiu žinomu knygos ženklu laikoma melsva fajansinė plokštelė (jos dydis - 62x38 cm), rasta su papiruso ritiniu. Įrašas plokštelėje nurodo šio papiruso savininką – Egipto faraoną Amenhotepą III (Amenofisa, mirė apie 1377m. per.Kr.) ir jo žmoną Teję. Plokštelė saugoma Britų muziejuje Londone. 1849 – 1854 m. atkasta Asirijos karaliaus Ašurbanipalo (669-633m.pr.Kr) biblioteka Ninevijoje, kurią sudarė apie 22000 molinių plytelių. Kiekvienos jų viršuje buvo įspausta: „Ašurbanipalo, karalių karaliaus, Asirijos valdovo rūmai“.

Iš daugelio knygoje esančių įrašų knygos ženklais laikomi tik tie, kurie nurodo savininką. Atskiriant nuo įvairių kitų įrašų, jie dar vadinami provenienciniais (lot. prosenio – kyla, atsirandu), įrašais. Šios rūšies knygos ženklai yra labai svarbūs mokslui ir kultūrai, nes atskleidžia labai platų knygų funkcionavimo visuomenėje vaizdą, suteikia žinių apie jų plitimą, kolekcionavimą, savininkus.

Iki pat šių dienų knygų savininkai įrašams naudoja vidines viršelių puses, priešlapius ar puslapių paraštes. Ypač jų apstu puošniose, retose senovinėse knygoje. Čia įrašų galima aptikti įvairiose vietose: knygos viršelių išorėje ir vidinėse pusėse, titulinuose ar kituose puslapiuose, įrašytų ir centre, ir pakraštyje, horizontaliai ir vertikaliai, kaligrafiškai ir paprastai.

Europos šalyse knygos nuosavybės įrašai pradėjo plisti nuo XII, XIII amžių. Iki XVIII amžiaus įrašas dažniausiai buvo daromas lotynų kalba. Jų turinys iš pradžių buvo įvairus, vėliau nusistovėjo tam tikros teksto formulės: „Ši knyga priklauso....“ Šios formulės buvo vartojamos ir pirmuosiuose ekslibriuose.

Rašto atsiradimas suteikė neįtikėtiną galimybę dvasinius dalykus – mintis, norus, linkėjimus – įamžinti regimais ženklais, juos įvaizdinti, materializuoti, padaryti priimamus pojūčiais (rega, klausia). Todėl Rytų tradicija jautė raštui tokią pagarbą, jog teigė raštą esant dieviškos kilmės, t.y. apreikštą, perduotą kartu su tikėjimo tiesų knygomis. Kadangi „charakteringas žmogaus bruožas, jo atpažinimo ženklas yra ne jo metafizinė ar fizinė prigimtis, bet jo darbas, o darbinė veikla tampa, Aristotelio žodžiais, „turtėjimo menu“, sukuriančiu nuosavybę, iškyla nuosavybės įvardinimo ir apsaugos problema.

Visa žmogaus kūryba vyksta tam tikromis istorinėmis ir socialinėmis aplinkybėmis. Akivaizdu, kad ir rezultatų, to „turtėjimo meno“, visuomeninė akcepcija yra susijusi su konkrečios epochos specifika. Nes „materialinė“ kultūra egzistuoja ne savaime. kažkas ją sukuria. Materialioji kultūra, tapusi nuosavybe, imama suvokti kaip atkovota dalis. Ir ši dieviškoji duotybė žmogui reikalauja būti apsaugota, pažymėta ir įvardyta, kitaip tariant, įsisavinta. Įsisavinti - reiškia tai, kas buvo „svetima“, paversti „sava“.

Kaip „įsisavinimo“ apsauga materializavosi simbolis – sąmoningai sukurtas ar stichiškai susidaręs ženklas, reprezentuojantis ir konkretinantis juo reiškiamus abstrakčius objektus.

Žinoma, „simbolis yra ženklas, nes, kaip ir kiekvienas ženklas, jis nukreiptas anapus kažko ir tą kažką pakeičia. Bet ne kiekvienas ženklas yra simbolis.

Viena iš simbolio apraiškų senovės pasaulyje tapo alfabetas, kurio sudedamosiomis dalimis manipuluojant, jas derinant, atsirado galimybė pavadinti vardais. Ypač svarbi ir paslaptiinga jo funkcija – tinkamai pavadinti. Ir tasai pavadinimas nėra realioji objekto prasmė, išlieka nuotolis, skirtis tarp įvardijimo ir esmės, tačiau per paslėptą prasmę yra galima jungtis ir kartu atpažinimas. „Šia prasme simboliui yra būdinga tarsi – būtis, jis tarsi – egzistuoja ir į jo buvimą galima apeliuoti kaip į tam tikrą jėgą“. Simbolio energetinis veiksmingumas leido rasti ir jo, kaip knygos nuosavybės ženklo, funkcijai. Aukščiausio ženklo simbolis išliko žmonijos kultūroje išstisus tūkstantmečius. Seniausias žinomas taip susiformavęs knygos nuosavybės ženklas mus pasiekė XV a. per. Kr. Tai Egipto faraono Amenhotepo ir jo žmonos Tejės vardai, išraižyti šalia knygos pavadinimo. Ir tai nėra atsitiktinumas: egiptiečiai tikėjo, kad vardas yra sielos atspindys, kad vardu galima veikti kitą asmenį.

Antikos saulėlydyje ima formuotis nauja knygos „įsisavinimo“ kultūra. Krikščioniškoji knyga yra suvokiama kaip sakralus kūrinys, kaip šventenybė, nešanti gyvą Dievo žodį, ir pati savaime priklauso aukščiausiam. Todėl knygos nuosavybės ženklas įgauna naują formą: iš grafinio simbolio perauga į ikoną, į vaizduojamąjį simbolį.

Mane dominantys knygos nuosavybės ženklai įgyja ne tik daugybę raiškos formų, tačiau ima byloti ir apie patį savininką, jo visuomeninę padėtį ar pažiūras. Nuosavybės ženklas aktyvinamas kaip komunikacijos priemonė, o ekslibrisų atveju pereinama net į meninės kūrybos plotmę, ilgainiui jie tampa mažosios grafikos kūriniais, kuriama iš esmės tik parodoms.

Artimi savo dvasia ir dovanojimo įrašai. Čia akcentuojama abiejų subjektų – dovanootojo ir gavėjo – visuomeninė padėtis. Kartais dovanojimo įrašai atskleidžia knygą kaip priemonę draugystei išreikšti. Taip knyga įgauna simbolio senąją sujungimo prasmę.

Knygos nuosavybės ženklai atskleidžia ir priklausomybės kitimą nedalyvaujant buvusiam savininkui, t.y. dažniausiai po ankstesniojo savininko mirties, knygai patenkant kito asmens nuosavybėn. Bet ir šiuo atveju išlieka abiejų subjektų įvardijimas.

Apibendrinant galima teigti, kad knygos nuosavybės ženklas, susiformavęs Senovės Rytų kultūrose kaip simbolinis galios perkėlimas ir knygos kaip objekto „įsisavinimas“, nors per amžius patyrė didesnes ar mažesnes modifikacijas, tačiau išliko vienu patikimiausiu materialinės bei dvasinės kultūros šaltiniu.

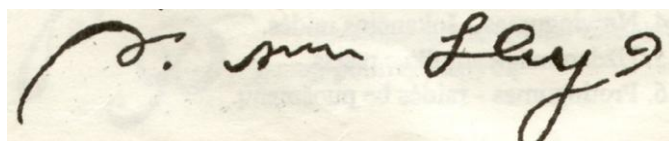
(<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/knygot/42/straipsniai/str4.pdf>) [2008 08 28]

1.3. Garsių asmenybių parašai ir charakteristikos

Mes kasdien rašome, bet net į galvą neateina mintis, jog už tų žodžių esama paslėptos prasmės. Rašysena atspindi mūsų asmenybę – ne tik tą visiems gerai matomą išorinę pusę, bet ir tai, kas slypi giliai viduje.

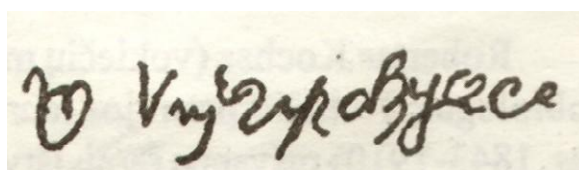
Tai panašu į greitą nuotrauką – gyvenimo vaizdas gaunamas tą pačią akimirką. Nuliūdę ar laimingi, džiaugiamės gera sveikata ar negaluojujame - visa tai atspindi rašysena. Nuotaika, mintys ir jausmai veikia rašomų raidžių formą. Tai iš dalies ir paaiškina, kodėl rašysena taip dažnai kinta. Taip būna todėl, kad rašysena tiesiogiai susijusi su pašamone. Viskas, kas viduje, būtinai išsilieja į popierių.

Kaip parašas atspindi žmogaus būdą, aprašoma Cash Peters knygoje „Rašysena“.

A photograph of a handwritten signature in cursive script, which appears to read "V. Hugo". The ink is dark and the background is a light, aged paper.

Viktoras Hugo - prancūzų rašytojas (1802 -1885)

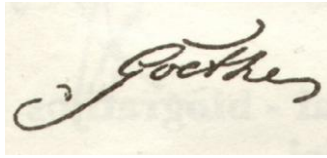
Pasižymi veržlumas ir noras surasti absoliučiai tikrą kelią, sprendžiant sudėtingus klausimus. Stiprus vidaus balsas. Draugiškai bendraujantis su kitais. Nors linkęs į kraštutinumus, bet turi daug dorovingų savybių. Geros kultūros, iš prigimties gabus bei aukšto intelekto žmogus.

A photograph of a handwritten signature in cursive script, which appears to read "W. Shakespeare". The ink is dark and the background is a light, aged paper.

Viljamas Šekspyras - anglų rašytojas (1564 – 1616)

Sugeba pasinerti į savo idėjų pasaulį ir siekti sumanyto tikslo. Beribis egoizmas, abejingumas visuomenės nuomonei. Turi savo nuomonę visais gyvenimo klausimais. Atrodo daug laimingesnis nei savo kūrinuose. Liepsningų iliuzijų puoselėtojas. Duoda valią savo poelgiams.

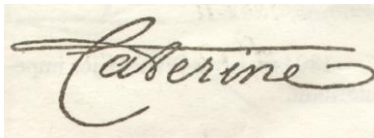
Griežtumas, punktualumas. Turi savo nuomonę visais gyvenimo klausimais. Atrodo laimingesnis, tauresnis negu savo kūrinuose. Atsitiktinis genijus.

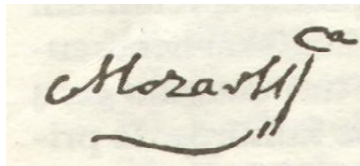
Johanas Volfgangas Getė (vokiečių rašytojas 1749 – 1832). Parašas - graikščios formos byloja apie tobulą asmenybę.

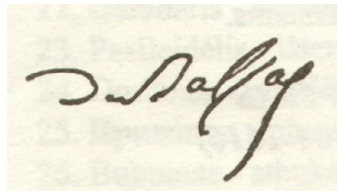
Gotholdas Efrainas Lesingas (vokiečių rašytojas, meno kritikas ir teoretikas (1729 – 1781), pasižymi smulkmeniškumu, jame slypi kritiko dvasia.

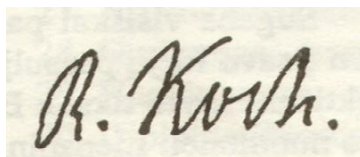
Jekaterina II -Rusijos imperatorė (1729 – 1796) visiškai pasitiki savimi. Tai valdovų bruožas.

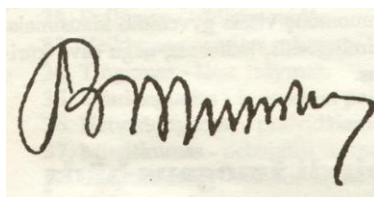
Volfgango Amadėjaus Mocarto, austrų kompozitoriaus (1756-1791), parašas primena gaidas.

Honore de Balzakas (prancūzų rašytojas 1799 – 1850) parašas byloja būdo lėtumą, darbštumą, kantrumą.

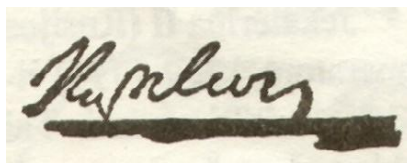

Robertas Kochas (vokiečių mikrobiologas, Nobelio premijos laureatas 1843 – 1910), rašysena rami, išsverminga, ryški mokslininko dvasia.

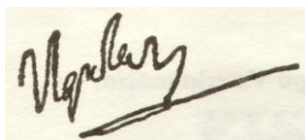

Benitas Musolonis (Italijos politinis veikėjas, 1883 – 1945) didingi užmojai, ne raidės, o kardo kirčiai, demonstruojama jėga ir valdingumas.

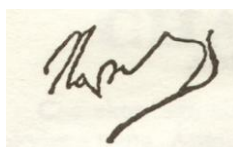
Štai kaip keičiasi Napoleono I Prancūzijos imperatoriaus parašai skirtingais gyvenimo momentais.

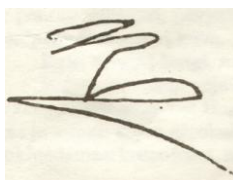
1804m. tapus Prancūzijos imperatoriumi.

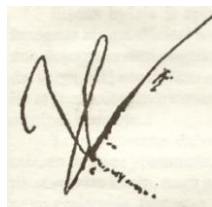
1805 m. iškilmingai pasirašo atsišaukimą po Austerlico pergalės.

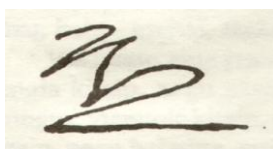
1812m. rudenį, po Maskvos gaisro.

1812m. žiemą rogėse, traukiantis iš Rusijos.

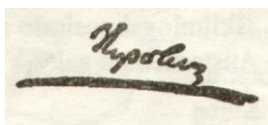

1813 m. įsiutęs po pralaimėjimo ties Leipcigu.

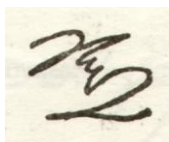

1814 m. piktas ir nusivylęs po Fontaineblo sutarties pasirašymo.

22

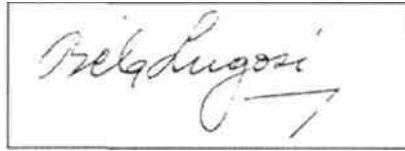

1815 m. po Vaterlo mūšio.

Šv. Elenos saloje.

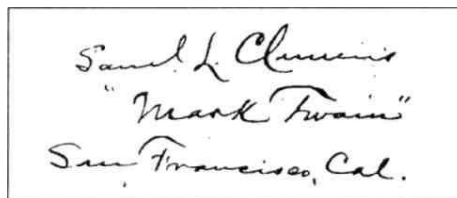
(Napoleonas I - Prancūzijos imperatorius ir karvedys 1769 – 1821).

A rectangular box containing a handwritten signature in cursive script that reads "Belá Lugosi".

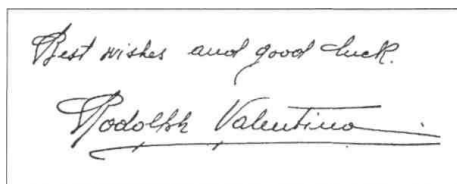
Garsaus siaubo filmo aktorius Be los Luošio (Belá Lugosi) parašas. Jame akivaizdus personažų dramtizmas ir elegancija. Tai menininkas, jautęs didelį skausmą ir mokėjęs jį parodyti, atkreipti visų dėmesį. Jo vaidyba didesnė už patį gyvenimą.

A rectangular box containing a handwritten note in cursive script. The text reads: "Thank you for being such an efficient messenger! from Diana." There is a small stamp at the top right of the box.

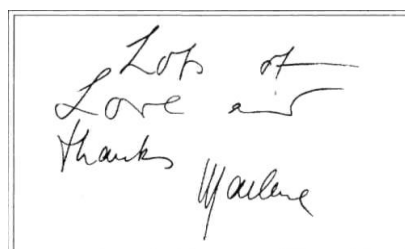
Velso princesės Dianos padėkos laiškėlis. Jautri, atvira rašysena rodo, kaip šių žodžių autore galėjo įžeisti arši kritika ir kitų žmonių poelgiai. Ji rūpestinga ir atjauti moteris, trokštanti meilės ir įvertinimo.

A rectangular box containing a handwritten signature in cursive script that reads "Samuel L. Clemens", followed by "Mark Twain" in quotes, and "San Francisco, Cal." below.

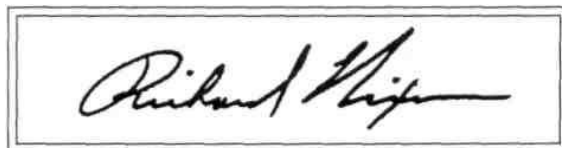
Samuelio Langhorne'o Klemenso, kitaip – Marko Twaino, parašas. Šis žmogus mokėjo visus įtikinti savo teisumu. Panorėjęs jis galėdavo apžavėti net paukščius medžiuose. Tačiau išorė dažnai būna klaidinga. Iš tiesų jis negarsėjo nei draugiškumu, nei linksmumu.

A rectangular box containing a handwritten note in cursive script. The text reads: "Best wishes and good luck." followed by a signature that reads "Rodolphe Valentino".

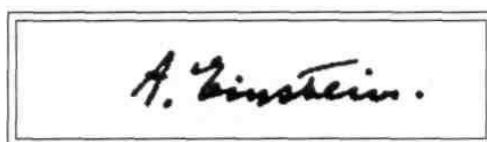
Rodolphas Valentinas. Labai jautrus ir malonus žmogus. Tačiau taip pat reiklus ir sau, ir kitiems. Jis toks atviras, kad pasirengęs pasidalyti jausmais ir mintimis pirmai progai pasitaikius. Galima sakyti, kad jis buvo tarytum atvira knyga.

A rectangular box containing a handwritten note in cursive script. The text reads: "Lots of Love and Thanks Wallace".

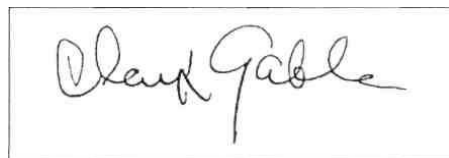
Štai scenos dievaitės Marlene'os Dietrich parašas – ryškus ir energingas. Ji troško flirtuoti su vyrais ir patraukti juos savo pusėn, ypač jai reikėjo jų paramos ir pritarimo. Taip pat vyko vidinė kova – kentėdama ji norėdavo, kad jos kančią matytų jos vyrai. Neabejoju, kad jai patiko viską šiek tiek dramatinizuoti.

A rectangular box containing a handwritten signature in cursive script that reads "Richard Nixon".

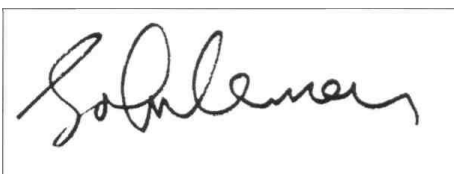
Tai Richardo Nixono parašas. Jis atspindi beribi autoriaus entuziazmą. Jis iš visų jėgų stengėsi kontroliuoti situaciją, troško, kad paskutinis žodis visada būtų jo, ir nekvaršino sau galvos, ar yra teisybės, ar ne.

A rectangular box containing a handwritten signature in cursive script that reads "A. Einstein".

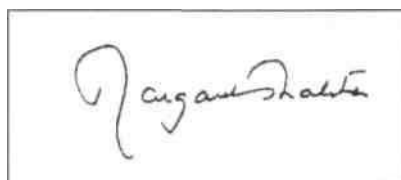
Albertas Einšteinas. Analitinio proto žmogus, kurio galvoje gimė daugybė genialių idėjų. Tai savimi pasitikintis žmogus, žinantis ko nori ir ko yra vertas, net kai aplinkiniai jo nesupranta. Jo neįmanoma išmušti iš vėžių.

A rectangular box containing a handwritten signature in cursive script that reads "Clark Gable".

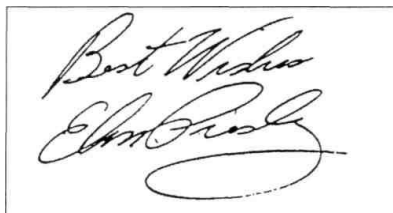
Čia pasirašė žmogus, manantis, kad jau viską žino. Klarko Gable'o net neketina įsileisti jokios naujos informacijos. Nors jis buvo gana smalsus ir domėjosi įvairiausiais dalykais. Kai susidarydavo savo nuomonę, jos nė už ką nekeisdavo.

A rectangular box containing a handwritten signature in cursive script that reads "John Lennon".

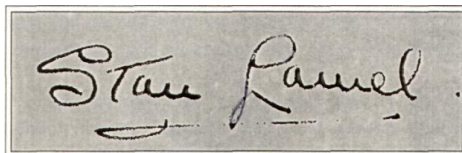
Johnas Lenonas, kaip matome iš jo parašo, širdyje buvo kuklus žmogus, bet kartu nepaprastai nuovokus ir idealistas. Jis jautėsi nejaukiai dėl jam rodomo dėmesio, stengėsi būti itin apdairus ir gynėsi nuo pašaliečių, kurie norėjo už jo įvaizdžio pamatyti gyvą žmogų.

A rectangular box containing a handwritten signature in cursive script that reads "Joan Baez".

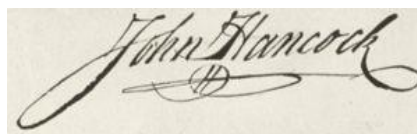
Margaret Thatcher. Gigantiška M rodo, kokie svarbūs jai yra šeimyniniai ryšiai. Ji tarytum tvirtina: „Mano šeima – mano tvirtovė, ir aš ją ginsiu“. Iš artimųjų ji veikiau tikisi lojalumo ir partnerystės, o ne emocinių bangų. Labai praktiška ir žemiška.

Šis šaunuolis viską žino. Elvis Preslis buvo nepaprastai smalsus, jis kišosi į visus visų aplinkinių žmonių reikalus. Išorinis spindesys slėpė baimę ir nesaugumo pojūtį. Jis vis baiminosi, kad kiti žmonės rezga prieš jį sąmokslus, todėl stengėsi būti budrus. Žmogus, kurio galva buvo perkrauta.

Ekране jis ištižęs, verksnys, nevėkšla, tačiau gyvenime Stanas Laure tvirtas, draugiškas, atviras ir žavus. Jis žino, ko nori kiekvienoje situacijoje, jo pažiūros stabilios - šias savybes puikiai atspindi dvi didelės S raidės kilpelės.

John Hancock parašas yra žinomiausias Jungtinių Valstijų Pareiškimo Nepriklausomybės ir Konfederacijos straipsniuose.

(<http://en.wikipedia.org/wiki/Signature> -) [2008 08 30]

Kaip ir raštas, parašas taip pat turi subtilybių. Jei parašo uodegytė kyla į viršų, tai simbolizuoja optimizmą, jei žemyn – nėra gerai, toks nuleidimas gali lemti neigiamus įvykius gyvenime. Jei parašo viršuje yra brūkšnys, - savęs, savo augimo ribojimas. Brūkšnys apačioje – sureikšminimas – „palaukite, aš dar ne viską pasakiau“

Keletas išskirtinių parašo savybių:

1. Jei parašas tiesus (90 laipsnių kampas), – energija, ryžtas, drąsa.
2. Krentantis žemyn ir banguotas – diplomatiškumas.
3. Zigzagai – energija ir veiklumas.
4. Iškilusis centre – didelis savęs vertinimas, o gal ir pervertinimas.
5. Taškas parašo pabaigoje – polinkis į savianalizę, veiklos saulėlydis, savęs ribojimas.
6. Brūkšnys parašo pabaigoje – neužbaigtumas, „aš dar ne viską pasakiau“.

1.4. Parašo grafologinis tyrimas ir aiškinimas psichologiniu aspektu

Nėra dviejų žmonių, kurie rašytų identiška rašysena. Tai individualu lygiai taip, kaip ir pirštų atspaudai. Tik šie apie žmogaus charakterio ypatybes ne kažin ką gali pasakyti, o rašysena – beveik viską...

Jau senovėje apie žmogų buvo sprendžiama iš jo rašysenos. Rašysena buvo domimasi dar Antikos laikais. Jos pirmtakai Aristotelis, Platonas ir kiti kalbėjo apie žmogaus rašysenos ir jo charakterio ryšius, siejo rašyseną su rašančiojo sielos savybėmis.

Grafologija (grapho gr. – rašau, logos – mokslas) – mokslas, tiriantis žmogaus psichinių ypatybių ir būsenų pažinimo atspindėjimą rašysenoje. Žmogus – sudėtingas tyrimo objektas, ir jis vienintelis, mokąs rašyti. Užsienio mokslininkai grafologiją priskiria psichologijos mokslui, individualiai psichologijai. Grafologija taip pat susijusi su kriminalistika, kriminologija, baudžiamąja teise. Užsienio kriminalistai grafologijos mokslo žinias pasitelkia ir atlikdami teismo rašysenos ekspertizes. Grafologijos mokslu plačiai domimasi Vakarų Europoje ir Amerikoje, ten gausu literatūros apie šį mokslą, yra grafologų bendrijų, privačių grafologijos institutų.

1622 metais Bolonės gydytojas Camillo Baldo parašo ir išleidžia veikalą „Kaip iš rašysenos, ypač iš laiškų, galima pažinti rašančiojo charakterio prigimtį. Šis veikalas paplito po pasaulį ir suformavo grafologijos koncepciją. Grafologijos pradžia laikomas XIX amžius, o jos pradininkai abatai Flandrin ir Hippolyte Michon. Jie teigė, kad raidės konfigūracija, nukrypusi nuo raidyno, rodo jos individualumą ir šie raidžių požymiai atspindi charakterio bruožus, asmenybės ypatumus. H. Michon manė, kad į grafologiją turi atkreipti dėmesį teisingumo darbuotojai, nustatantys įtariamojo asmenybę.

Grafologijos tėvu laikomas L.Klage. Jo teigimu, žmogaus charakterį atspindi visi jo judesiai, o juk rašymo procesą ir sudaro judesiai. Žmogaus rašysenos individualumą nulemia charakteris. Susiformavus įgūdžiui, rašant judesiai tampa automatizuoti ir juos galima ištirti tokiais parametrais kaip greitis, jėga, ritmas. Žinoma, kad judesiuose atsispindi susijaudinimas ir pusiausvyra, ramybė. Kuo žmogus labiau susijaudinęs, tuo labiau jo judesiai sutrikę, tai rodo ir bendrieji rašysenos požymiai.

Sudėtinga ištirti asmenybės charakterio savybių įtaką rašysenos požymiams, kadangi abu objektai: ir rašysena ir žmogus yra sudėtingi. Yra žinoma, kad rašysenos formavimuisi didelę įtaką turi nervų sistema. L.Klage, tirdamas rašysenas, vartojo sąvoką „Formos ilgis“, apibūdinančią bendrųjų požymių visumą, bendrą rašysenos sandarą. Jis manė, kad išskirti požymiai sudaro atskiro asmens „formos lygį“ tik būdami tam tikruose požymių kompleksuose.

L.Klage mokinės R.Wieser nuomone, žmogui visada iškyla problema tarp valios ir minties ir jausmų tai pasireiškia ritmu, kuriuo nesąmoningai išreiškiama žmogaus esmė. Ritmo silpnumą ji

sieja su žmogaus, kaip socialinio vieneto, degradavimu, o ritmo stiprumą – su asmenybės pakilimu. Nusikaltimą ji traktuoja, kaip egoizmo išraišką. Ryškus egoizmo bruožas – dvasios skurdumas, atsispindintis rašysenoje ritmo silpnumu. Ji tyrė 700 žmonių rašysenas. Stiprus, lankstus rašyosenos ritmas būdingas daugumai žmonių, o silpnas, netolygus ritmas – kriminogeninėms asmenybėms. Biologinis nepilnavertiškumas R. Wieser – nusikalstamumo pagrindas, dvasinis skurdumas, šiurkštumas, sietinas su biologiniu išsigimimu.

Grafologija naudingas mokslas ir sau, ir visuomenei: geriau galime pažinti savo polinkius, ypatumus bei vidinį pasaulį. O pažinus ir tobulinti. Be to, grafologija padeda išsiaiškinti nusikaltimus, klastotes bei nustatyti, kokiam darbui žmogus tinkamas.

Reikia pastebėti, kad rašyena yra vienas iš daugybės žmogaus ypatybių ir būsenų pažinimo būdų. Rašyosenos brūkšniai bei raidžių didumas, paspaudimai, raidžių jungimai išduoda žmogaus vidinę būseną. Jūsų nuotaika, mintys ir jausmai veiks rašomų raidžių forma. Tai iš dalies paaiškina, kodėl raštas taip dažnai kinta. Taip būna todėl, kad rašyena tiesiogiai susijusi su sąmone. „Tačiau gerokai svarbiau tai, kad jūsų rašyena labai akivaizdžiai rodo, kaip jums sekasi vykdyti esminius gyvenimo tikslus: ar jūs vis dar tebeieškote atsakymų į egzistencijos klausimus, ar savo paskirtį šioje žemėje radote“ (C. Peters 2004).

Kiekvienas žmogus rašo, kaip jam širdis liepia: vieni lyg vištos koja, kiti negaili įmantrybių, tretį – dailyraščiu, o kitų rašyena kinta pagal nuotaiką. Geras psichografas iš rašto gali pasakyti viską: amžių, lytį, pomėgius, silpnybes ir kt.. Rašto analizė pateikia daugiau nei 300 charakterio ypatybių, kurios skirstomos į intelekto, jausmų, elgesio ir sveikatos grupes. Taigi raštas išduoda sielos paslaptis: pvz., jei raštas perspaustas, žmogus nekontroliuoja savo jėgos, tačiau jei rašantysis vos prisiliečia prie popieriaus lapo, tai rodo paviršutiškumą, statmena rašyba rodo ištvėrmę, savitvardą, uždarumą, etiką. Raštas, svyrantis į dešinę, - dinamiškumas, ekspresija, saviraiška, jei raštas visiškai gulintis, nesvarbu į kurią pusę, tai rodo žmogų esant radikalių pažiūrų ir t.t.

Dar viena rašto ypatybė, išduodanti žmogų, - eilutės tiesumas, kilimas ar nuolydis. Jei baltame popieriaus lape žmogus rašo tiesiai, jo vidus nėra išbalansuotas, jis komunikabilus, gerai orientuojasi aplinkoje, jokių problemų dėl jo pasaulėžiūros ar pasaulėjautos. Jei rašančiojo eilutė kyla į viršų, reiškia didelį energijos antplūdį. Žemyn besileidžianti eilutė rodo žmogaus nuovargį, apatiją, prastą vidinę būseną.

Raidžių dydis taip pat išduoda. Paprastai rašte raidės yra 3 milimetrų. Smulkesnės nei 3 mm. rodo, kad žmogus save nuvertina, žeminasi. Aukštesnės - kad nori būti aukštesnis, geriau vertinamas, tačiau tuo pačiu metu tai rodo asmenybės nepraktiškumą. Suspaustos, daugiau vertikalios nei horizontalios bei aukštos raidės rodo taupumą, išskaičiavimą, apdairumą. Didelės ir išstėtos – platūs užmojai.

Rašte labai svarbios balsės a ir o. Jei žmogui rašant balsės lieka atviros viršuje, tai jis naivus kaip vaikas, neturi piktų kėslų. Atviros apačioje balsės rodo negatyviausias, radikaliausias charakterio puses. Svarbu žiūrėti ir tai, ar žmogus sujungia raides, jei ne – jo viduje šioks toks chaosas.

Daugelio eksperimentinių tyrimų patvirtinta psichofiziologinė rašysenos prigimtis.

Susiformavus įgūdžiams, rašant, judesiai tampa automatizuoti, ir juos galima iširti tokiais parametrais kaip greitis, jėga, ritmas. Žinoma, kad judesiuose atsispindi susijaudinimas ir pusiausvyra, ramybė. Kuo žmogus labiau susijaudinęs, tuo labiau jo judesiai sutrikę, tai rodo ir bendrieji rašysenos požymiai. Asmenį identifikuoti pagal rašyseną įmanoma todėl, kad rašysena individuali ir jos požymiai pastovūs. Individualumą lemia sąmoningi ir nesąmoningi veiksniai. Formuojantis įgūdžiams, būna pereinamasis laikotarpis nuo maksimaliai sąmoningos veiklos iki automatizuotų judesių, atliekamų nesąmoningai. Tobulėjant rašymo įgūdžiams, pastebėtas rašysenos požymių bei vidinių ir išorinių veiksnių, veikiančių rašantįjį, ryšys.

Įdomiausi grafologijos istorijoje darbai pagrįsti eksperimentiniais tyrimais. Prancūzas grafologas E. Malespin daug eksperimentavo tirdamas rašysenos spūdį: tam naudojo filmavimą. E. Malespin teigimu, spūdžio grafinė kreivė yra individuali. Jis mano, kad rašysenos spūdžio duomenis galima taikyti įvairiose mokslo šakose. Teigė, esą galima pamėgdžioti kito asmens parašo išorinį vaizdą, bet spūdžio kreivės pamėgdžioti neįmanoma. Eksperimentatorius E. Malespin siūlė pasirašinėti tik ant specialios lentelės – grafografo, fiksuojančios spūdį, bet juk gyvenime tai neįmanoma. Jis mano, kad pagal grafogramas galima apskaičiuoti parašo kreivės trajektoriją, o ja remiantis, pasirašiusiojo valios stiprybę, užsispyrimą, emocingumą.

Čekų rašytojas R. Zandek, gyvenantis Anglijoje, į grafologiją žiūrėjo psichologijos aspektu. Daug dėmesio skyrė rašto apmokymui ir rašto mechanizmui bei rašymo judesiams, kuriuos tyrė filmuodamas. Jo tyrimo rezultatai aktualūs ir dabar. R. Zandek teigimu, judesiai lėtėja, keičiant judesio kryptį; rašant ištęstą brūkšnį, greitis didesnis negu trumpą brūkšnį, pradėdant rašyti, prilietus plunksną prie popieriaus, užfiksuojama pauzė; brūkšnį parašyti trunka ilgiau negu kablelį ar tašką.

Eksperimentinį rašymo mechanizmo tyrimą tęsė vokiečių mokslininkai. Jie tyrė rašymo greitį, spūdį, judesių cikliškumą ir požymių tarpusavio priklausomumą.

K. Tittel tyrė rašymo greitį, fiksavimui naudojo filmavimą, fiksavo rašančiojo rankos judesius. Ieškojo rašymo greičio ir rašysenos požymių ir asmens ypatybių ryšio. Greitą rašymo spartą siejo su greitu mąstymu. Greitai rašantys žmonės linkę mąstyti abstrakčiai. Judrus žmogus rašo greičiau, o ramios natūros – lėčiau. Greitį jis dar siejo su pedantiškumu ir netvarkingumu.

Rašymo greitį, spūdį ir ištęstumą tyrė daug eksperimentuodamas grafologas I. Wirtz. Jo nuomone, tai svarbiausi rašysenos komponentai. Eksperimentuodamas su specialia aparatūra ant specialaus popieriaus ir specialia rašymo priemone, nustatė, kad lėto žmogaus brūkšniai trumpi, rišlumas mažas ir, atvirkščiai, rašant greičiau, brūkšniai ilgi, rišlumas didesnis.

Grafologu teigimu, yra giluminiai, sąmonės nekontroliuojami, ir viršutiniai, sąmonės kontroliuojami, psichikos sluoksniai. Grafologija vystosi remdamasi fiziologijos, psichologijos, anatomijos, biomechanikos mokslų laimėjimais.

Grafologijos užuomazgų būta ir Lietuvoje. 1932 metais Kaune buvo išleista N. Radvilos knyga „Kaip pažinti žmogų iš rašysenos“. Iki šios knygos pasirodymo Lietuvoje apie grafologiją beveik nieko nežinota. Knyga parašyta, remiantis žymiausio grafologijos mokslo kūrėjo L. Klage darbais.

Knygoje pateikta praktinė grafologijos nauda, jos istorijos apžvalga, rašysenos sąsaja su psichika, siela. N. Radvila pažymi, jog grafologijos tikslas – pažinti žmogų iš rašysenos, nustatyti, kuris žmogus kokius darbus gali atlikti, taip pat pagrindinius asmens charakterio teigiamus ir neigiamus bruožus, įvairius gabumus, žmogaus polinkius bei pašaukimą. Autorius pažymi, kad žmogų mes pažįstame ne iš pačios rašysenos, o iš judesių, kuriuos turi kiekvienas žmogus. Tie judesiai, kuriuos reiškiamo rankomis, pirštų judinimu, rašymo metu užfiksuojami popieriuje. Anot autoriaus, viena svarbiausių rašysenos savybių – jos individualumas. Todėl mes negalime rasti pasaulyje dviejų žmonių, kurie rašytų vienodai.

Knygoje pažymėta, kad žmogaus pažinimas iš rašysenos yra sudėtingas ir be galo sunkus uždavinys. Autoriaus nuomone, žmogus pats save mažiau pažįsta negu kiti. Kai žmogus rašo, jis sutelkia dėmesį į rašymo priemonę ir ranką. Asmenų, kurių rašysenos susiformavusios, rašymo procesas automatiškas, rašysena atskleidžia žmogaus individualumą. Aptariama smegenų motorinių centrų ir raumenų veikla rašymo metu. Formuojantis rašysenai, turi reikšmės ne vien raumenų ir smegenų centrai. Jos individualumą lemia daug veiksnių, tarp kurių svarbiausi smegenų ir raumenų darnumas, kitos vidaus jėgos psichinė būseną, nuotaika. Nesvarbu kokia plunksna žmogus rašytų (nuo jos priklauso rašymo spūdis), pagrindiniai rašysenos bruožai išlieka. Jie išlieka nepriklausomai nuo to, ar asmuo rašys kojomis, burna ar ranka.

N. Radvilos knygoje aprašoma rašysenų įvairovė ir pateikiama viena geriausių to meto grafologijos sistemų, taip pat atskirų grafologų nuomonės vienais ar kitais klausimais. Išnagrinėti pagrindiniai rašto ir rašysenos požymiai, lentelėse pateiktos jų charakteristikos. Be to, autorius tvirtina, kad iš rašysenos galima pažinti amžių, tautybę, pašaukimą ir išsimokslinimo laipsnį.

Kai kurie N. Radvilos nagrinėjami grafologiniai požymiai yra tiriami ir šiandien atliekant rašysenos ekspertizes teisinėms institucijoms, tik kitaip interpretuojami ir aprašomi. Be to, rašysenos bendrieji požymiai yra papildyti kai kuriais grafologiniais požymiais, kurie aprašomi

ekspertizės aktuose. Todėl N. Radvilą teisėtai galime vadinti grafologijos ir kriminalistinės rašotyros pradininku Lietuvoje (Rapkevičiūtė P.1994).

Dar XIX a. pabaigoje keli žinomi Europos mokslininkai, pasitelkę eksperimentinės psichopatologijos žinias, tai patvirtino. Hipnoze jie įteigdavo žmogui, kad jis gudrus, suktas ir t. t., o tuo pat metu versdavo rašyti diktuojamą tekstą. Kiekvienu atveju braižas būdavo vis kitoks, visiškai nepanašus į įprastinį. Tarkim, įteigus, kad jis - Napoleonas, braižas atspindėdavo ryžtą, iniciatyvumą, išradingumą.

2. RAŠTO ŽENKLAI, SIMBOLIAI

„Didžiausia meno viršūnė man yra Raštas. Tie ženkleliai, hieroglifai ar simboliai turi visas gyvųjų ar negyvųjų savybes. Ženklaai saugo mane ir juos nuo paslapties atsivėrimo. Noriu dalį tų spalvotos energijos belakstančių ženklų sugauti – atsitiktinai ir nevalingai – ir sukišti į šiltą baltą popierių“ teigia tapytojas Linas Katinas.

...Vieną dieną paimi rašiklį ir negrabiai bandai užrašyti pirmą savo gyvenime raidę... Išmoksti rikiuoti raides viena šalia kitos ir apie tai net nesusimąstai, kad kiekviena raidė – tai ženklas, bylojantis pats už save. Juk ne veltui žmogus sukūrė daugybę visiems suprantamų simbolių. Žmogui rūpėjo perduoti savo mintis bei patirtį kitoms kartoms. Tai buvo svarbu užrašyti aiškiais grafiniais ženklais.

Šiame skyriuje noriu panagrinėti senus privačios nuosavybės ženklus: giminių simbolių, akmentašių ženklus, bei amatininkų ir pirklių prekinis simbolių.

Platus jų panaudojimas sąlygoja įvairių pavadinimų atsiradimą, bet pagrindinę funkciją galima būtų pavadinti kaip teisinio savininko santykio su nuosavybe, simbolizavimas.

Tokie pirmą kartą privačios nuosavybės ženklai aptinkami visuose pasaulio kampeliuose. Nesudėtingus ir lengvai atpažįstamus grafinius privačios nuosavybės simbolių naudojo mongolai, šiaurės Amerikos indėnai, japonai ir Laplandijos samiai. Kalbant apie Europą nuosavybės ženklai atsirado dar iki germanų ir keltų, t.y. tais laikais, kai atsirado būtinybė pasitelkiant simbolinę kalbą apibrėžti privačią, giminės ar genties nuosavybę bei atsiradus ankstyviausiems prekių mainų santykiams. Europos pietuose savaime suprantama, panaši simbolika atsirado dar anksčiau.

Šie ženklai retai kilę iš kažkokios konkrečios fonetinio rašto sistemos, nors kai kurie jų jungia savyje, pavyzdžiui, lotyniško raidyno raides arba panašius į runas simbolių. Manychiau, kad tokie simboliai savo ankstyvojoje stadijoje buvo seniausios sakrališkos ideogramos ir piktogramos, šventi religiniai simboliai, turintys tam tikrą prasmę.

Tokiu būdu šie ženklai įkūnijo vietos simbolinę kalbą, kylančią iš vietos mitologijos, tradicijų ir dvasinės pasaulėžiūros. Todėl, jeigu tikėsime tyrinėtojų, germanas atskirdavo keltiškus ženklus, o įvairių germanų genčių ženklai pasižymėjo savo specifinėmis savybėmis, kaip antai medienos rūšis, ant kurios išraižytas asmeninis ar giminės simbolis.

Senieji germanų genčių ženklai skyrėsi savo paprastumu, „lakoniškumu“, kampuotumu, o tai tiesiogiai įrodo jų runiškąją kilmę. Runos kartu su lotynų raidyno raidėmis buvo naudojamos iki XIX – XV amžiaus, o „šuniškieji“ pirklių ženklai, kaip į užjūrio uostus siunčiamų prekių ženklinimo simboliai, pirklių sąjungų buvo pripažįstami nuo XIII amžiaus.

Pirklių ženklai, žinoma, nenukrito iš dangaus, o išsivystė iš amžių gelmių, iš sakralinės

germaniškosios simbolikos formų, kurios pirminė prasmė ilgainiui galėjo būti pamiršta, dauguma jų jau nebesiejo su seniausia sakraline simbolika, o buvo sudaroma nesilaikant tradicinių principų, susimaišė su lotyniškąja rašto sistema, krikščioniškomis simbolikos formomis (daug kryžių) ir buvo naudojama kaip parašas ar asmens simbolis.

Džonas Folis „Ženklių ir simbolių enciklopedijoje“ rašo: „Pirklių ženklai – asmens ženklai, kuriuos visos Europos pirkliai naudojo nuo XIII amžiaus iki XIV amžiaus. F. A. Derlingas, sugebėjęs identifikuoti daugybę tokių ženklų, savo knygoje „Anglijos pirklių ženklai“ rašo, kad minėtoji simbolika atsirado Baltijos jūros pakrantėse ir Reino žemupyje, ir iš pradžių buvo sudaryta iš runų raidyno žymenų. Iš pradžių nesudėtingi, bet laikui bėgant vis įmantresni, šie ženklai buvo paišomi ant pačių prekių ir maišų, kuriuose šios prekės buvo gabenamos. Šie ženklai liudijo nuosavybės teisę į tam tikru savininko ženklu pažymėtas prekes. Anglijos 1353 –ųjų metų įstatymas skelbė, kad „savininkas gali atgauti prarastas prekes ar kompensaciją už jas, pateikęs ženklus, kurie atitinka ženklus ant prekių“

Na, palikime prekybą prekybai, bet tam, kad galėtų prekiauti, buvo būtina turėti tam tikrą nuosavybę, kuri, buvo žymima ypatingais ikiheraldiniais asmens ar giminės ženklais. Trumpiau kalbant, nepaisant tokių giminės ženklų daugiafunkciškumo, grafiškai ir stilistiškai tokie ženklai mažai kuo skyrėsi vienas nuo kito: ar tai būtų pirklių ženklai, ar valdų žymėjimo, ar giminių, ar amatininkų simboliai. Daugeliu atvejų šie į runas panašūs ženklai yra sudaryti iš pagrindinio vertikalios brūkšnio (viršus – „galva“, apačia – „koja“) ir šio pagrindinio brūkšnio atžvilgiu antraeilėse elementų, paišomų iš kairės ir dešinės pusės. Pasak Džono Folio „Daugeliu atveju šie ženklai buvo sudaryti iš prekeivio inicialų ir atrodė kaip tam tikras galvosūkis. Ženklo viduryje buvo brėžiamas vertikalus brūkšnys: baziniai elementai buvo išdėstomi viršuje ir apačioje, o pagalbiniai – šonuose, arba kirsdavo pagrindinį vertikalų brūkšnį. Dažnai buvo naudojami įvairiausių formų kryžiai ir apverstas skaičius „4“, kurio funkcija iki šiol nėra aiški“. Į kai kuriuos tokius ženklus buvo įjungiamos lotyniškos raidės, tačiau dažniausia juose galima įžiūrėti seniausio runų rašto formas.

Po šių ženklų kaip Viduramžių prekybinių simbolių aprašymo pereikime prie pačios asmenženklio ir šeimos simbolio funkcijos. Šis ženklas galėjo simbolizuoti tiek visą šeimą (namus), tiek atskirą šių namų ar šeimos asmenį. Antruoju atveju ženklas buvo personalizuojamas, išsaugant bendrą grafinį „namų“ ženklo vaizdą.

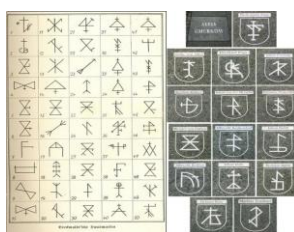
Dar senovėje panašūs ženklai turėjo stiprią juridinę galią tame areale, kuriame jie buvo pripažįstami, jie buvo naudojami vietoj parašo, užtvirtinant ir paliudijant teises sutartis. Būtent iš jų išsivystė dabartiniai, įstatymiškai pripažįstami parašai. Kai kurie atsidūrė giminių ir miestų herbuose. Ir nors visos – tiek heraldinės, tiek ne heraldinės – simbolikos šaknys, ko gero, bendros, ankstyvieji šeimų ženklai ne visuomet liudijo aukštą žmogaus ar giminės kilmę. Ir

jeigu nuosavu herbu galėjo pasigirti tik riterijos atstovai, tai šeimos ženklą galėjo turėti ir, sakykime, vidurinioji klasė (pripažinti amatininkai, pirkliai). Tuo atveju, jei už kai kuriuos nuopelnus atskirai giminei būdavo suteikiamas titulas, ankstyvasis jos ženklas būdavo talpinamas į suteikto herbo vidurį.

Paskutinė funkcija, apibūrinanti „nuosavybės ženklų“ panaudojimą – tai ženklas, žymintis tam tikro amatininko vaisių. Tokius ženklus kaip savo darbo kokybės garantą statė akmentašiai ir juvelyrų, kepejai ir ginklakaliai. Pavyzdžiui, akmentašių ženklai aptinkami dar Antikos architektūroje. Dažnai jie buvo iškalami ir viduramžių gotikinių bažnyčių sienose. Atskiri meistrų ir išsami amatininkų cechų turėjo savus reprezentacijos ir kokybės simbolius, iš kurių, kaip sutinka kai kurie tyrinėtojai, ilgainiui atsirado masonų simbolika.

Švedų ir olandų
asmenženkliai

Vokiečių asmenženkliai,
vokiečių pirklių ženklų alėja

Akmentašių ženklai

(<http://lietuva.white-society.org/?p=1199120878>) [2008 11 28]

„Aš pradėdau ten, kur prasideda formos vaizdas: nuo taško judesio“, - rašė P.Klė.

Nors mūsų sąmonėje susidaręs taško kaip apskritimo stereotipas, savo forma, faktūra taškai gali būti labai įvairūs. Apie tašką esantis metafizinis „laukas“, taško padėtis plokštumoje, taškų tarpusavio grupės padeda sukurti emociškai įtaigias statines, dinamines, simetriškas, simetriškas, taisyklingai organizuotas arba stichiškas kompozicijas.

Visais laikais taškas reiškia užbaigtą, erdvėje ir laike nekintančią formą. Taškui suteikus judesį plokštumoje, ryškėja sudėtingesnė grafinės raiškos forma – linija. Tai lyg taško transformacija plokštumoje ir laike. Linija savo paskirtimi kur kas informatyvesnė ir turi daugiau raiškos galimybių. Linijomis galima apriboti plokštumą ir ją dalinti.

„Minkštai banguojančios, tarsi slystančios linijos, spirališki ar koncentriški užbaigimai, švarus užrašyto teksto ažūriškumas, primenantis renesansinio ornamento vingrumą, kūrė verbalinių prasmų ir vizualios raiškos vieningumo pojūtį“ (Kaligrafijos sąsiuvinis).

Pagal formą linijos gali būti plonos, storos, ilgos, trumpos, tiesios, lenktos, banguotos ir laužytos; pagal spalvą – chromatinės, achromatinės; pagal atlikimo priemones – faktūrinės, pulsuojančios, nutrūkstančios, aptrupėjusios; pagal informatyvumą – pagrindinės, pagalbinės, punktyrinės, brūkšninės taškinės. Linijos, kaip ir taško padėtis apibūrinamoje plokštumoje, daro

skirtingą išpūdį. Dvimatėje kompozicijoje linijomis jų storiais, forma, faktūromis, spalvomis, jų tarpais galima sukurti išraiškingus ritmus, gan įtaigiai atspindinčius nuotaikas.

Linijos vieta ir kryptis plokštumoje turi vienokią ar kitokią meninę ir filosofinę prasmę. „Vienos linijos fiksuoja žvilgsnį, kitos jį veda. Pirmosios sukaupia mūsų dėmesį į vieną tašką ir neleidžia nuo jo nukrypti, antrosios niekur nesustabdo mūsų žvilgsnio, bet traukia nubrėžtomis kryptimis, vingiais, posūkiais. Linija gali banguoti ramiai, vienodai, lygiai, griežtai arba neramiai, nelygiai, nervingai, t.y. ritmiškai ir neritmiškai. Banguota linija atrodo daug švelnesnė ir plastiškesnė, kai ji supriešinama su aštriais kampais lūžtančia linija“. Be to, linijos vieta ir kryptis plokštumoje turi vienokią ar kitokią meninę bei filosofinę prasmę: optimizmą arba pesimizmą, ramybę ir dramatiškumą, gyvybingumą ir suglebimą, švelnumą ir brutalumą ir konstruktyvumą. Linijos pobūdį lemia ir naudojamos priemonės: pieštukas, teptukas, plunksna bei kompiuterinės grafikos programų galimybės.

Linija ir jos kompozicija būdingiausia grafikos kūriniams, tačiau ji naudojama visose dailės šakose. Ja galima nubrėžti objekto kontūrą, siluetą, pavaizduoti formą ir perspektyvą. Kartais modernišką kūrinių sudaro vienos ar kelių linijų kombinacijos. Skulptūroje ir taikomojoje dailėje linija pabrėžia formos dekoratyvumą, konstruktyvumą, gracingumą, dinamiškumą bei statiškumą (Bareika J.).

Visų abėcėlės raidžių struktūrą galima suskirstyti į : susikertančių linijų 90 laipsnių kampų – E, F, H, I, L, T; įstrižų linijų – A, M, N, V, Z, X, Y, K, W; apvalių linijų – C, O, Q, S; mišrių linijų – B, D, G, J, P, R, U.

Savo kontūru kiekviena raidė apibrėžia tam tikrą plokštumą. Raidės grafinė išraiška, -tai juodos ir baltos dėmės ar linijos subalansuota kompozicija. Kiekvienoje abėcėlėje raidės O, L, V apibrėžia pagrindines geometrines plokštumas, į kurias yra įkomponuotos ir kitos abėcėlės raidės: apskritimą – O; kvadratą – L; trikampį – V.

3. MENINĖS PARAŠO REIŠKINIO INTERPRETACIJOS

3.1. Raidė, ženklas, parašas verbalinėje kūryboje

Daugelis XX a. pradžios filosofų ir menininkų laikėsi tos nuomonės, kad pasaulis pažįstamas ne racionaliai, ne protu, o intuityviai, nuojauta. Tad svarbiausias XX a. pradžios žodis – intuicija (nuojauta). Romantiniai simbolistai teigė, kad peržengti išorinį pasaulį, prisiskverbti į pasaulio paslaptį, į nematomas daiktų sąsajas gali tik menas, labiausiai – muzika ir poezija.

Poetas, anot jų, turi intuicijos daugiau nei kiti meno žmonės, yra gyvenimo paslapties aiškintojas, beveik pranašas. Jis neanalizuoja kasdienybės, visuomenės gyvenimo dėsnių, o pateikia būties vienovės bei žmogaus ir pasaulio vienovės išgyvenimą. Mene giluminiams pasaulio reiškinių ryšiams išsakyti vartojami simboliai. Tačiau simboliu jis virsta tik konkrečiame kūrinyje ir tik tada, kai reiškia ne tik patį save, bet simbolizuoja ir akiai nematomą reiškinių ar pasaulio sąrangos esmę. Kraštutiniai modernūs simbolistai laikosi nuomonės, kad žodis taip pat yra ženklas ar simbolis. Simbolistų poetinė kalba nekasdieniška: aukštojo stiliaus, iškilmingų intonacijų, pagrįsta sąskambių gausa. Skambesys reiškinius supina į visumą, sukuria jos nuojautą. Pats eilėraštis tampa pasaulio paslapties simboliu. Simbolistai mėgsta rašyti eilėraščių ciklus, šitaip parodydami, kad poezijoje konstruoja naują pasaulį ir įveda naują tvarką. Simbolizmo pradininkais laikomi XIX a. vidurio prancūzų poetai: Šarlis Bodleras kalbėjo apie atitikimus tarp pasaulio reiškinių; skambumo ir kalbos magijos siekė Polis Verlenas; žodžiais naują pasaulį kūrė Stefanas Malarmė. XX a. poetai simbolistai labiausiai mąsto apie žmogaus vietą bendrame kosmoso ritme, žmogaus gyvenimo tėkmę, gilinasi į žmogaus vidų, sielos gyvenimą. Raineris Marija Rilke – vienas žymiausių Europos poetų (Darbai ir dienos. 2003 Nr.33, 118p.)

Verbalinėje kūryboje nėra daug konkrečiai rašoma apie parašą, bet yra asocijuojančių žodžių: raidės, raštas, ženklas ir t.t. Kiekvienas žodis kupinas prasmės, kuris iki galo neišsakomas. Neatsitiktinai pasirinkau keletą kūrybinių ištraukų, susijusių su parašo reiškiniu.

„Hiavatos giesmė“ – Šiaurės Amerikos senųjų gyventojų indėnų genčių epas. Pagrindinis herojus – dieviškos kilmės Hiavata, sukūręs savo tautai rašmenis. Epas pasaulį pasiekė amerikiečių rašytojo Henrio Vordsvorto Longfelou dėka. Kūrinyje išminčius Hiavata susirūpinęs, kad „šiam pasauly viskas dingsta lyg šešėlis“, ant senolių kapų „nėr nė atvaizdo, nei ženklų“, išsiskyrę nebegalim ir nemokam „savo balsą tiems pasiūsti, / Kas toli nuo mūs gyvena“.

Svajnodamas ir mąstydamas apie „laimę savo tautai“, jis ėmė veikti:

Ir iš savo regzto krepšio

Įvairių dažų paėmęs,

Jis baltojoj beržo tošy
Ėmė piešti paslaptingas
Figūras, brūkšnius visokius,
Ir kiekvienas jojo ženklas
Reiškė žodį, reiškė mintį.

Keturiais skirtingais taškais jis pažymėjo vėjus, Gyvasties Valdovą – kaip kiaušinį, Piktųjų Dvasių Viešpatį – kaip angį. Juodas ratas reiškė Mirtį, baltas skritulys – Gyvybę, Žemei atvaizduoti jis brėžė brūkšni, dangui – lanką ir t.t. Baigęs darbą, Hiavata parodė savo viengeniams, paaiškino reikšmes ir pasiūlė kiekvienam ant senolių kapų po savo simboli nubrėžti. „Visos dainos, visos giesmės / Savo simboli turėjo“. Vėliau ženklus apipavidalino: pavaizdavo ir vyrą, ir moterį:

Ir paveikslas paskutinis –
Ratas, ir rate burtingam
Nupiešta širdis...

Tai reiškia, kad rašmenys įgavo prasmę, jausmą. Juk ir šiandien nupiešta ar padovanota širdelė – lyg meilės parašas.

Taip protingas Hiavata
Viengeničius savus išmokė
Rašto meno paslaptingo,
Juos išmokė piešti ženklus
Ir glotniojoj beržo tošy,
Ir baltojoj odoj briedžio,
Ir stulpeliuos kapinyno.

Nors „Hiavatos giesmės“ herojai tolimi mums laike ir erdvėje, tačiau rašmenų atsiradimas skatina ir mus susimąstyti apie gimtosios kalbos skambesį, turtingumą, istoriją.

„Žaibo parašas“ - nauja lyrinių eilėraščių knyga, kurios autorius Rimgaudas Valentinas Graibus atskleidžia žmogaus dvasingumą ir meilę gamtai. Lyrinių eilėraščių dvasia pavergia skaitytoją. Daiktai ir reiškiniai įgauna netikėtų palyginimų. Čia daug gamtos, dviejų žmonių santykių peripetijų. Visa tai apsieinama su žodžių minimumu, labiau pasikliaujant minties įtampa, metafora. Tekstai emociingi, poetinė kalba sklindi ir melodinga. (http://pigu.lt/knygos_muzika_dvd_zaidimai/knygos/zaibo_parasas?id=41142) [2008 10 16]

Knygą „Rašysena“ parašė anglų rašytojas Caschas Petersas. Šioje knygoje yra ir Madonos rašto pavyzdžių. Joje kalbama apie meilę, laimę, sėkmę ir laisvę – žodžiu, apie tai, kas mums visiems labai svarbu.

Rašysena - lyg veidrodis, kuriame matome savo gyvenimo istoriją, kartais neapsakomai akivaizdžiai. Retas kuris sugeba pažvelgti į save kitų žmonių akimis, o jei tai pavyksta, beveik neabejoju, kad toks vaizdas sukrečia. Rašant išsilieja temperamentas, elgesys, gerosios ir blogosios savybės – žodžiu, viskas, kas apibūdina individualybę...

Hermanas Hese

Raidės

Mes kartkartėm į ranką plunksną imam,	Bėgios, kentės, skraidys su jais drauge,
Baltam lakšte prirašome ženklų,	Už tų juodų ženklų ir ornamentų
Visiems suprantamų, - juk tas žaidimas	Tarsi už grotų jam visa gyvybė
Susaistytas taisyklių nuoseklių.	Vaidensis plaukianti, regėsis šventės
Bet jeigu taip laukinis ar marietis	Ir meilės karštis, ir skausmų galybė.
Į lakštą šį, į rašmenų vagas	Jis verks ir juoksis, nuostabos pagautas,
Įsmeigs smalsias akis – koks neregėtas	Nes jam pasaulio siautulingas srautas,
Pasaulis atsivers prieš jį staiga.	Įkalintas už rašmenų tylių,
Lyg burtų karalystė jam atrodys	Užburtas rodysis, sumenkintas, mažytis,
Kad A ir B – tai žmonės, gyvuliai,	Negyva tapęs virtine ženklų
Tai akys, rankos, tai liežuviai godūs,	Kurie tokie panašūs viens į kitą,
Čia ramūs, ten – įniršę gaivalai.	Kad jau kaip brolius vos gali atskirti,
Jis puls skaityt tuos pėdsakus sniege,	Kančias ir džiaugsmą, gyvastį ir mirtį...

(<https://www.tikslas.lt/inf/Poezija;6193;1>) [2008 10 08]

Eilėraštyje „Raidės“ autorius atskleidžia ženklų bei rašmenų reikšmę mūsų gyvenime. Tik raidžių bei rašmenų pagalba atsiveria pasaulis šis... Toks neregėtas lyg burtų karalystė. Už tų juodų ženklų ir ornamentų - visa gyvybė. Tos nuostabos pagautas atsiveria pasaulio siautulingas srautas. Tai virtinė ženklų, kurie nesuprantančiam rašto individui tokie panašūs, kad vos gali atskirti...Raidės ir jausmas...Ar yra tarp jų sąsaja? Raidės – tai „pėdsakai sniege“. O pasaulio pažinimo skonis? Gal tai priklauso nuo amžiaus? Štai Žemaitės Joneliui (apsakyme „Kaip Jonelis raides pažino“) raidės asocijuojasi su siauručiu jo aplinkos pasauliu ir jo formomis. Prilindęs prie elementoriaus, jis stebėjosi: „ A – išsižergęs, ant dviejų kojų stovi; B – drūtas, su dviem pilvais, kaip Zenkaus Magdė; i – su kepure, kaip Galinio piemuo; O – kaip pilnas mėnuo; U – kaip kubilas“.

Už lietuvišką žodį „raidė“, - sako kalbininkas Algirdas Sabaliauskas, - turime padėkoti „Anykščių šilelio“ autoriui Antanui Baranauskui. Berods 1872 m. jį poetas vartojo savo paskaitose Kauno kunigų seminarijoje.

Iki tol raidės (garso rašmenys) įvairiai vadintos – skaitytinės, rašytinės, raštženkliai, rašmenės. Dar ir dabar pavartojamas skolintas žodis - literos (lot. littera - raidė).

Šis terminas labiau taikomas spaustuvinėms raidėms. Litera – tai keturbriaunė metalo sijelė, kurios viename gale yra iškilus raidės ar kito ženklo atvirkštinis vaizdas. Literos daugiausia metalinės, bet yra gaminamos ir iš plastiko ar medžio. Iš jų renkamos knygos.

Menas iš tiesų neturi ribų. „Tarsi smaragdas slaptavietėj tūno žodis tikrasis, / O atrandi jį tarp vergių, malančių grūdus“ (Iš senovės Egipto poezijos, ankstyvosios karalystės laikotarpis, III tūkstantmetis pr. Kristų). Štai rašytojui avangardistui Petriui Taruliui raidės – „prastutės, lygios vienodos ir smulkios. Per jūsų siauras burnas turiu sprauti savo margus žodžius. Rodos, sunku. Bet...žiūrėk, įsižiūrėk ir pamatysi – gražios gi raidžių virtinės. Raidžių rūbais rėdos garsai, kurių pagalba reiškiami troškimai. Parenki keletą raidžių, jas suglaudi ir stojas – Žodis.“ Rašytojas džiaugiasi, „kada žodis išsprunka iš pasenusių prasmės riešukučių ir laisvas pats sau spindi, skamba ir aplinkui skrieja“. (ištrauka iš novelės „ Nuovakarių skiauterys“)

Už lietuvišką žodį „raidė“ žinome, kam padėkoti. Bet už pačias raides ir už visą raidyną? Kuriam žmogui? Raidės, deja, neturi vieno pradininko. Jas kūrė milijonai žmonių per tūkstančius metų.

Keista, - jos gali būti ne tik didelės ir mažos, storos ir plonos, apvalios ir ištįsusios, stačios ir pakrypusios, bet ir linksmos, ir...liūdnos, kaip rašė eilėraštyje Henrikas Nagys – poetas,1944 metais pasitraukęs į Vakarus:

Bet ranka svyrinėja ir klysta,
Ir raides tokias liūdnas vedžioja
Kaip nuvytusius rudenį stagarus...
O lietus...O vienatvė...O vakaras.

Juk grožinėje literatūroje dukart du – ne visada yra keturi.

Raidės gali nurodyti ir užširuotą autorystę. Pirmojoje lietuviškoje knygoje jos autorius ar parengėjas nepažymėtas. Praėjo beveik 400 metų , kol pagaliau 1938 metais lenkų kalbininkas Janas Safarevičius (1904 – 1992) perskaitė katekizmo lietuviškoje prakalboje akrostichą:

MARTJNVS MASVJDJVS - Martinus Masvidius. Jis susidaro skaitant lietuviškos prakalbos 3 – 19 eilučių pirmąsias raides. Tad jokių abejonių, kas yra pirmosios lietuviškos knygos parengėjas, nebeliko. Taip Martynas Mažvydas akrosticho būdu paliko savo parašą – vardą ir pavardę.

3.2 Parašas – idėjų šaltinis dailininkų darbuose

Tekstilės menas – viena iš seniausių žmogaus kultūrinės veiklos formų - asocijuojasi su moterišku kruopštumu, amato žinojimu, kantrybe, intuicija, išmintimi. Laikas, prabėgęs ruošiant

pluoštą, verpiant, audžiant, neišvengiamai paženklinta svajone, mintimis apie geresnį, saugesnį gyvenimą... Todėl liaudiško drabužio klostė, be istorinių asociacijų, jau savo prigimtimi yra graži, kaip gražu visa tai, kas kilę iš gamtos, kas natūralu. Nusimetusi funkcijos našta ir įgijusi formos bei spalvos išraišką, nūdienos tekstilė tampa meno kūriniumi, žavinčiu savo estetinėmis vertėmis ir prasmėmis, kurias sugestijuoja medžiagos ypatumai. Nes šioje krizės ir suirimo epochoje, kai, J. Kristevos žodžiais tariant, „krizė išties tokia gili, kad sunku ne tik apibrėžti, kas yra meno kūrinys, visiškai nebepakeliamu tampa klausimas apie grožį“, tekstilė išlieka jaučiausia mūsų aplinkos dalis, mūsų „minkštasis pasaulis“, skleidžiantis šviesą, malšinantis amžiną grožio poreikį.

Menininkas savo kūryboje gvildena įvairias problemas. Meninio vaizdo daugiareikšmiškumas, jo gilumas, neišsemiamumas padaro jį neišpasakytą, mįslingą. Tai suteikia kūriniumi gyvybės, ypatingos dinamikos, poetiškumo ir nepakartojamo patrauklumo. Meninis vaizdas kuriamas iš prieštaringų charakteristikų, jis aiškus ir mįslingas, uždaras ir atviras, užbaigtas ir begalinis, racionalus ir neracionalus, suvokiamas ir intuityvus.

Randu sąsajų su Romualdo Inčirausko tapybos darbų kolekcija. Autoriaus parašas - ženklas - tapybos darbuose tampantis kompozicijos elementu.

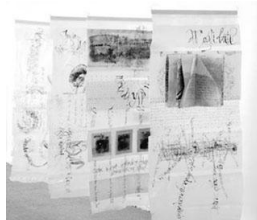
Romualdas Inčirauskas gerai žinomas kaip daugelio meno trienalių, tarptautinių parodų dalyvis, medalių konkursų, skirtų Čijunei Sugiharai, Pauliui Galaunei, Kristijonui Donelaičiui laureatas.

Autoriaus tapybos darbai – tai dekoratyvi, „kleganti“ ornitologinė tapybos darbų kolekcija. Tas pats ilgakojo paukščio motyvas atskiruose paveiksluose kuria savitą emocinį ir spalvinį scenarijų, čia paukštis tarsi komiksų herojus turėtų ir pralinksminti, ir suintriguoti. Tai „žemės paukštis“, ne susiruošęs skrydžiui, o stebinantis aplinką, tarsi dalyvaujantis kasdieniniame gyvenime, vienu žodžiu, pažymintis ne tiek paukštiškomis, kiek žmogiškomis savybėmis.

Nors R. Inčirauskas imasi dažų ir teptuko, ilgametė metalo plokštumų kūrėjo patirtis tarsi prasiskverbė ir į visus autoriaus paveikslus – čia vyrauja blizgesys, grafiškos paviršiaus reljefo formavimo detalės, vienur kitur paveikslui „išdygsta“ metalinės kojos ar ant briaunos atsitiktinai nutupia mažas, pasimetęs vielos lankstinukas – paukštelis. Paveikslas pasidaro tarsi per ankštas „paukščių kelionėms“ ir transformuojasi į spalvotą objektą iš dažų ir metalo su staiga prasidedančia ir taip pat staiga nutrūkstania prabangių, auksu žėrinčių rėmų kreive. Aukso ir

sidabro dulkės nutupia ne tik ant metalo detalių, bet dengia kone kiekvieno paveikslo paviršių, tai ištirpdamos kitų ryškesnių spalvų žaisme, tai sustingdamos faktūrinėse garfinėse paveikslų detalėse (Budrecka E. 2001)

Magistro darbe analizuojami tekstilininkų darbai, kuriuose galima pajusti sąsajų su darbo tema „Parašas“. Tai tekstilininkės Aušros Luošaitės - Lisauskienės kūryba.

ALISA... - Aušros Lisauskienės parašas, virtęs kūrybiniu, ir parodos kodiniu pavadinimu. Sunku pasakyti, kuo ši paroda yra artima L. Kerroll kūrybai ir jo herojei Alisai, atsidūrusiai fantastiškoje, keistos nesąmonių logikos šalyje. Gal tuo, kad nematerialumas ir racionalumas tampa apčiuopiamais, beveik realiais objektais, kuriama grafinių simbolių – raidžių, teksto žodžių pagalba.

Parodoje pristatyti keli autorine technika atlikti kaligrafijos darbai. Monochrominiai, daugiakalbiai ir daugiareikšmiai kūriniai, taip pat ir nesocialūs, veikiantys gilesnę, intuityvaus suvokimo plotmę. Siekiant perteikti ne tik vieningą, bet ir daugiaprasmę kūrinų koncepciją, menininkės parodai buvo pasirinktas lakoniškas, apibendrinantis pavadinimas „ALISA...“, kiekvienam parodos lankytojui suteikiantis erdvės savaip suvokti kūrybinį autorės pseudonimą, braižą ir net autorinę techniką, kaip savitą komunikacinį kodą tarp kūrėjo ir žiūrovo.

Anot menotyrininkės Vidos Mažrimienės, Aušros Lisauskienės rankų darbo popieriaus lakštai asocijuojasi su neįprastomis knygomis, kaligrafiškai išrašytais puslapiais, kur jautriai pasakojama apie godas ir širdperšas...

(<http://www.unesco.lt/archyvas/?cat=7>) [2008 08 14]

Parodoje „Savos raidės“ Aušra Lisauskienė mielai dalijosi mintimis apie tai, kaip pasaulio dailininkams pavyko sukurti savitus šių dienų kultūros ženklus. Kaligrafija laikoma elitiniu menu, kalbama apie raštą plačiąja prasme, liečiant kaligrafijos ir tipografijos sąvokas. Istorijos kontekste raštas, kaligrafija dažniausiai buvo siejami su religija, ir kasdieniniame gyvenime jį vartojo tik nedidelė privilegijuotų žmonių grupė - dažniausiai valstybės valdymo ir sakralinėms reikmėms.

„Deja, rašto menas Lietuvoje nėra populiarus, juo mažai domisi kolekcininkai ir muziejai, retai rengiamos parodos. Kaligrafijos tėvynė, lopšys - senovės Kinija, sukūrusi savą raštą teptuku

II tūkst. pr. m. e. ir išstobulinusi jį iki kaligrafijos. Kaligrafija paremta meistryste, ir daugelis meistrų teigia, kad pirmuosius dešimt metų mokomasi amato, likusius dešimtmečius kuriamas individualus braižas, autentika. Pirmiausia reikia įvaldyti pamatinius dalykus, kad galėtum būti laisvas ir kurti. Šalia klasikinės kaligrafijos pristato ir kitas rašto meno formas - kompiuterinę grafiką, tipografiką ir aerografinę kaligrafiją. Autoriai jungia tradicines ir modernias priemones, ieško individualios plastinės raiškos“.

Japonų poetė ir kaligrafė Chanda Siuko teigia: „Išreikšdama save, gėlė skleidžia nepakartojamą kvapą. Kaligrafija – tai žmogaus sielos gėlė“. Tolimuosiuose Rytuose kaligrafija tradiciškai siejama ne tik su šrifto estetiškumu, bet ir su moralinių vertybių teigimu. Kaligrafiškai užrašoma tautos išmintis - patarlė, poezijos posmas.

Ir Lietuvoje kaligrafija suaugusi su egzistenciniais būties apmąstymais ir poezija. Vienas svarbiausių rašto meno puoselėtojų A. Gurskas teigia, kad kaligrafija – tai individualybės emocinės raiškos priemonė. Kaligrafiniame tekste rankraščio grožis, elegancija, puošnumas yra svarbesnis už turinį, ir estetiniai virazai kaligrafines raides dažnai paverčia abstrakcija. Kaligrafo darbas daro stiprų įspūdį savo meistryste ir emocijumu, sąryšiu su tapyba ir linijiniu piešiniu.

Apskritai tapybą, piešinį ir kaligrafiją sieja daug kas: susikaupimo svarba, tobulas teptuko valdymas, spalvos ir linijos išraiškingumas. Lietuvoje tikrosios, tradicinės kaligrafijos kūrėjų nedaug (Algis Kliševičius, Albertas Gurskas, Aušra Lisauskienė, Mindaugas Petrusis, Rasa Bočkutė), nes, apskritai silpstant rafinuoto estetiškumo poreikiui, dailininkai tiesiog nebemiklina rankos ir griebiasi modernesnių priemonių, drauge keisdami požiūrį į kūrybos objektą - raidę.

Kita vertus, išvešėjusi vizualinė kultūra sudaro prielaidas raides priimti kaip ženklus, plastines figūras arba iš jų formų semtis idėjų kitiems eksperimentams (Algis Kliševičius, Andrius Balvočius, Greta Grendaitė).

Lietuvoje garsūs kaligrafai: profesorius Rimvydas Kepežinskas, profesoriai Albertas Gurskas ir Algis Kliševičius. Jų darbai labai skirtingi, bet galime įžvelgti tam tikrus giluminius klodus - šiltumą, emocionalumą, autoriai rašo smailia ar nukirsta plunksna, panaudoja tradicinę japonų priemonę - teptuką, o tai lietuviškame kontekste įgauna naują raišką. Algio Kliševičiaus darbai turi labai aiškų autorystės antspaudą, bet kiekviename darbe panaudojamos naujos priemonės ir technikos. Įdomu tai, kad šiai parodai autorius „surankiojo“ savas raides iš įvairių paraščių ir sukomponavo jas į vientisus darbus, kur dominuoja jautimai, emocijos ir naujos idėjos būsimai kaligrafijai iš skirtingų pasaulio šalių, kurios turi savo stilių, net mokyklą.

Parodose šiai krypčiai atstovauja klasikinis kaligrafas iš Didžiosios Britanijos - Paulas Antonio, kuris rašo aukso raidėm ant pergamento, kitur - vario rašalu klasikiniu cuperplate šrifto. Autoriai vis ieško ko naujo, originalaus. Belgijoje populiari kaligrafiją kalti akmenyje, tačiau

pagrindine estetinė raiškos priemone tampa ne pati medžiaga, tarkim, tekstilė, akmuo, rankų darbo popierius, o tai, kas joje sukuriama, kokio siekiama poveikio.

Parodose dalyvauja nemažai garsių kaligrafų, tarp jų Heinz Schuman, iš kurio darbų, reprodukuotų vokiečių kaligrafijos knygose, mokosi ir mūsų kaligrafai.

Lietuvoje dar nėra tokių gilių kaligrafijos tradicijų, todėl manau, kad ji vystosi drauge su šiuolaikiniu conceptualiuoju menu, eksperimentą derindama su klasika, pagrįsta meistryste. Lietuviškai kaligrafijai iš dalies būdinga ir medijų sintezė. O ką laikyti avangardu? Manychiau, labai dažnai avangardas yra „piaro“.

Kaligrafija - tai emocija, improvizacija, individualumas, eksperimentas, muzika - pagaliau džiazas. Galima rasti ne vieną palyginimą ar metaforą, kurių pagrindu inspiruojamos rašto raidos tendencijos ir būdai, tampantys meno kūriniais.

Kaligrafui svarbiausia mintį išreikšti įdomia forma. Linijų sąveikoje slypi kaligrafijos estetikos reikšmė.

Žodis kaligrafija kilęs iš graikų kalbos ir reiškia „gražiai rašyti“. Tai raidės ir ženklai, kurie jungiami į žodžius, frazes, tekstus. Kaligrafija - tai raidžių ir ženklų kūrimo menas, atskleidžiantis teksto dvasią. Kaligrafas suteikia žodžiams gyvybės ir vaizdu atskleidžia teksto charakterį. Europietiškosios kaligrafijos raida atskleidžia kultūros, mentaliteto istoriją. Kiekvienas naujas šriftas tarsi veidrodys atspindi laikus, kada buvo sukurtas. Kaligrafija atgimė XX amžiuje ir iš amato tapusi menu atrado naujų raiškos galimybių. Mūsų dienomis kaligrafija vis labiau artėja prie grynojo meno, renkasi simbolinį, metaforišką ar visiškai abstraktų vaizdą. Kaligrafijos kūrinyje frazės ir žodžiai gali būti greitai perskaitomi arba visai neįskaitomi, suvokiami tik kaip paslaptingi, abstraktūs ženklai. Tokia kaligrafijos stilistika atitiko lyrinių poetinių tekstų intonacijas, ritmą ir turinį. „Minkštai banguojančios, tarsi slystančios linijos, spirališki ar koncentriški užbaigimai, švarus užrašyto teksto ažūriškumas, primenantis renesansinio ornamento vingrumą, kūrė verbalinių prasmų ir vizualios raiškos vieningumo pojūtį“ (Kaligrafijos sąsiuvinis).

Šimtmečius buvęs žmogaus individualybės ir kultūringumo ženklu, šiandien rankraštis ir dailiraštis yra intriguojama įdomybė, verta kultūros paveldo statuso. Kompiuteriniai laiškai dažnai pribloškia nevalyvu, kuris tampa kasdienybe.

Teksto vaizdas tiek virtualioje terpėje, tiek knygose ar reklamose dažnai atitinka tik momentinius vartotojo poreikius. Taip kompiuterizacijos amžiuje menkėja rašto estetikos ir kultūrinės galios. Išlieka tik grynoji tekstų informatyvumo funkcija. Vis dėlto rašto, raidžių ir šrifto kultūra nei Lietuvos, nei kitų šalių dailininkų dar nėra pamiršta.

Lietuvos dizainerių, grafikų, tekstilininkų ekspozicija „Keliaujančios raidės“, vykusi Sankt

Peterburge, atskleidė retokai parodose matomą grafinio dizaino puslapį, todėl galima pamąstyti apie raidės ir šrifto meno lygį ir galimybes tiek šiuolaikiniame realiame, tiek ir virtualiajame pasaulyje.

Išryškėjo dvi nevienodai dailininkų mėgstamos tendencijos: kaligrafija vadinamas tradicinis - meistriškas dailusis rašymas yra mažai populiarus, užtat labai ryškiai populiarėja raidės ar žodžio, kaip vizualinio ženklo, konceptualizavimas.

Galime palyginti galias kaligrafijos tradicijas ir supratimą, kad raidė gali būti ir savarankiška vizuali forma, pasiduodanti transformacijai ir asmeninei dailininko refleksijai. Dailininkų sukurtos inicialinės raidės sklido kartu su jų apipavidalintomis knygomis ir žurnalais. Dar ir šiandien kultūros savaitraštis „Literatūra ir menas“ yra pasidabinęs kaligrafiška antrašte, išraityta prieškarinio modernisto Telesforo Kulakausko.

XX a. pradžioje profesionalios lietuvių dailės pradininkai Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, Petras Rimša, Paulius Galaunė yra sukūrę pasigėrėtinų inicialinių raidžių, naudotų spaudoje.

Charakteringosios, įnoringosios dailininkų sukurtos raidės ir iš jų sudėti žodžiai gyvena ilgiau ir kartu su istorija pasiekia dabartį. Šiuo metu dar turime tradicijos tęsėjų Vilniaus, Kauno, Klaipėdos aukštosiose meno mokyklose. Klaipėdiečiai leidžia „Šrifto sąsiuvinius“, Vilniaus dailės akademijoje šrifto, kaligrafijos paskaitas skaito profesorius Albertas Gurskas ir jo mokinė Aušra Lisauskienė. Kompiuterinio šrifto karaliavimo akivaizdoje prie raidės kompozicijos susikaupę, jos estetinę mįslę ant popieriaus arba virtualioje erdvėje bandantys įminti grafinio dizaino, tekstilės, keramikos ar programavimo meistrai yra dailiojo rašymo tradicijos tęsėjai.

Raidės ir jomis perteikiamas tekstas šiuolaikinių dailininkų darbuose neretai tampa netikėtų arba konceptualių požiūrių deklaracija: feministiniai klausimai, grožio problematiškumas ir netgi globalinės žmonijos problemos išradingai sprendžiamos, pasitelkus raidės ir žmogaus kūno formų paraleliškumą (Inga Pakštaitė).

Konceptualizmo patirtys yra svarbios kuriant iš tekstilinių medžiagų (Almyra Bartkevičiūtė, Zita Inčirauskienė, Severija Inčirauskaitė - Kriaunevičienė), raides formuojant iš nufotografuotų žmogaus kūno dalių (Robertas Jucaitis) arba perdėm sureikšminant medžiagas ir įrašus (Eglė Bogdanienė, Giedrė Karsokienė, Jūratė Veteikytė, Kęstutis Vasiliūnas).

Kitaip nei tradicinė kaligrafija, raidžių meno konceptualistai, dažniausiai kūrybos procese naudojantys kompiuterines programas, skaitmeninius fotoaparatus, akivaizdžiai stengiasi išsaugoti pagrindinę raidės ir šrifto, kaip informacijos nešėjo, funkciją. Nors kompiuterizacija neatsiejama nuo globalizacijos tendencijų, galima kalbėti ir apie teigiamą naujų technologijų, virtualiosios terpės įtaką šrifto menui. Atsiranda netikėtai kūrybingų jo interpretacijų, papildančių ne tiek šrifto kultūros, kiek idėjų, sprendimų ir netgi nesusipratimų labai turtingą

šiuolaikinio meno fondą.

(<http://www.tekstai.lt/index.php/component/content/article/14-naujienos/2361-rasa-andriusyte-zukiene-raides-menas-tarp-isnykimo-interpretaciju-ir-nerastingumo>) [2008 10 19]

Labai artima mano pasirinktai temai Zitos Inčirauskienės kūryba. Ji kaligrafinėse tekstilės kompozicijose naudoja autoriaus (menininko, kuriam dedikuojama) parašo faksimiles. Pasirinkto autoriaus inicialai Zitos Inčirauskienės darbuose tampa kompozicijos elementu.

Zitos Inčirauskienės kūriniai sunkiai sutelpa į vienos medžiagos, vieno žanro rėmus. Šie darbai – tarsi medžiaginės knygos lapai, atskirti nuo knygos kūno ir pakibę ore kaip širmos, vėliavos ar baltiniai.

Apokalipsės tekstais išrašytos oriflamos, Toros ritinėlis ar lietuvių literatūros antologijos iliustracijos primenantys kūriniai persikelia ant minkštos plevenančios skaidraus audeklo skiautės. Juose telpa ir rankraštinės knygos magijos ženklai, ir žaismingumas bei naivumas.

Knygos ženklai transformuojasi į audeklo raštą, o audeklo raštas, jeigu sustosi nors ilgėliau, privers įskaityti žodį, sakinį, psalmės eilutę ir vėl tarsi atsidursi ties menamų raštų medžiaginiaiis lapais, kur kažkas paraštėse tarsi netyčia pripiešė raktą, žvaigždę ar paliko kitą ženklą – mįslę. Kaip savo parašą...

4. MAGISTRO DARBO KŪRYBINĖS KONCEPCIJOS REALIZAVIMO ETAPAI

4.1. Darbo koncepcijos vystymas ir meninių vizualinių galimybių numatymas

Mane intriguoja ne raidžių dailumas, o impulsyviai išrašytas tekstas, kaligrafinės tekstūros santykis su audiniu, kartais netikėti ritmo efektai, kurie padeda atskleisti idėjos plastiškumą, sustiprina emocinį poveikį.

Pagrindinė tekstilės koncepcija – žmogaus emocinis ir psichologinis santykis su parašais; pasirašymo reiškinio nagrinėjimas. Kuriant kolekciją svarbu išmanyti ir gilintis į žmogaus psichologiją, įvairias psichines, emocines individo būsenas.

Nėra lengva tai suvokti. Bet būtina, jeigu norime daugiau sužinoti apie tai, kaip funkcionuoja žmogaus sąmonė.

Fenomenologija — Edmundo Huserlio (Edmund Husserl, 1859-1938) sukurtas filosofijos metodas, kuriuo siekiama aprašyti žmogaus sąmonės turinį ir atskleisti jame esančių fenomenų (reiškinų) esmę. „Fenomenologija“ dar vadinama visa iš Huserlio kilusi XX a. filosofijos kryptis. Ji buvo itin reikšminga formuojantis tokioms kryptims kaip egzistencializmas ar hermeneutika. Dėl to fenomenologais gali būti vadinami ir šių krypčių atstovai. Taip pat „fenomenologija“ perkeltine reikšme gali būti vadinamas beveik bet koks (ne tik filosofinis) sąmonėje patiriamų reiškinų aprašymas.

Sąmonė visada yra ko nors suvokimas: mąstydami suprantame, kad mintis „nurodo“ į kokį nors objektą. Mąstymo veiksmas ir minties objektas yra viduje susiję bei priklausomi vienas nuo kito. Sąmonė ne tik pasyviai fiksuoja pasaulį, bet ir aktyviai jį formuoja ar „numato“. Tad, siekdami tikrumo pirmiausia turime ignoruoti ar „iškelti tarp skliaustų“ visa, kas yra anapus mūsų tiesioginio patyrimo; išorės pasaulis privalo išsitemti tik mūsų sąmonės ribose. Ši vadinamoji „fenomenologinė redukcija“ yra pirmas svarbus E. Huserlio žingsnis. Visa, kas nėra „imanentiška“ sąmonei, turi būti be dvejonių atmesta; visa tikrovė, kokia ji patenka į mūsų sąmonę, tėra gryni „fenomenai“, ir tai vienintelis absoliutus faktas, nuo kurio pradėjus galima eiti toliau. Tačiau, šito mūsų keliamiems klausimams išspręsti nepakanka. Nes bemaž visa, ką aptinkame žvalgydami savo sąmonės turinį, tėra atsitiktinių fenomenų kaita, chaotiškas sąmonės srautas, ir vargu ar rasime čia nors kiek tikrumo. Vis dėlto E. Huserlio „grynieji“ fenomenai yra daugiau nei atsitiktinės individualumo apraiškos. Jie sudaro universalių esmių sistemą, nes fenomenologija kiekvieną objektą rutulioja vaizduotėje tol, kol suranda jame tai, kas nekinta.

Žmogaus sąmonėje slypi be galo daug fenomenų. Vienas jų yra laikas. E. Huserlis sako, kad fizinis laikas nesutampa su mūsų mąstymu. Jis priklauso nuo to, kokį laiko tarpą mes mąstome kaip aktualų. Jo laiko atkarpa sudaryta iš dabarties taško. Tai, ką mes mąstome, priklauso nuo:

- Retencijų – kiek laiko mes prisimename kaip aktualų. Jos trukmė priklauso nuo to, kiek sakinių iš karto mes galime prisiminti. Ji dar vadinama aktualia atmintimi;
- Protencijų – aktualus tikėjimas ateities įvykiais.

Pagal Huserlį dabartį sudaro retencijos ir protencijos suma. Ši struktūra yra pasyvi ir nereikalauja specialios refleksijos akto. Pasak istorikų, retencija ilgainiui virsta asmenine atmintimi, o protencija – asmenine viltimi. Istorija bando griauti asmeninę atmintį. Tai laiko fenomenologinė analizė.

Pirminė asociacija – susieta ir su jusliniu dabar patyrimu, ir su pasyvia sinteze, racionalių laiko išplitimu. Santykis tarp pasyvios ir aktyvios vaizduotės yra Huserlio problema.

Pasyvi protencija ir retencija sukuria laiko tolydumo įspūdį. Tolydumas – psichikos fenomenas. Laikas matuoja mūsų sąmonės tolydumą. Dabarties laiką (nors ir pasyvų, bet kiekvienas anonimas turi savo laiką) vadina gyvąja dabartimi ir priklauso nuo dabar taško. Protencija nėra valios siekis, o nukreiptumas, atvirumas ateičiai.

(<<http://lt.wikipedia.org/wiki/Fenomenologija>>)

Tekstilės kompozicijų kolekciją sudaro trys objektai. Kiekviena tekstilės kompozicija turi ir savo pavadinimą tai „Sutuoktinio parašas“, „Donoro parašas“, „Autografai“.

Visus tekstilės objektus sieja patys kilniausi ir tauriausi jausmai: meilė, viltis, pasitikėjimas, pasiaukojimas, draugystė, bičiulystė, prisiminimai ir t.t. kurių pavadinimai išplaukia iš jau minėtų jausmų. Analizuojant pasirinktus jausmus, domėtasi ir gilintasi į jų prasmę.

Meilė yra pagrindinė žmogaus dvasinė galia, kuri sieja visas tekstilės kompozicijos temas. Meilė atskleidžianti vertybių pasaulį ir vedanti į aukščiausią vertybių realizavimą tiek savyje, tiek kitose būtybėse ar aplinkiniame pasaulyje. Ji visokiais būdais ir pavidalais reiškiasi ir apima visas žmogaus dvasios galias ir emocijų rūšis. Meilė apsprendžia mūsų pažinimą, vertinimus, pasaulėžiūrą ir visą mūsų dvasios pasaulį. Meilė savo kryptimi eina nuo žemesnių vertybių prie aukštesnių, todėl ji yra išėjimas iš savęs, siekimas mylimojo objekto, norint su juo sutapti, todėl ji visada yra atsidavimas, kuris nuo paprasčiausio tarnavimo gali kilti iki savęs paaukojimo, šiuo atsidavimu vyksta savęs praturtinimas ir išsivadavimas iš vienišumo.

Aukščiausia meilės išraiška – santuoka. Noriu išskirti, vieną iš svarbiausių įvykių žmogaus gyvenime tai santuokos sudarymą.

Santuoka yra įstatymo nustatyta tvarka įformintas savanoriško vyro ir moters susitarimas sukurti šeimos teisinius santykius.

Sudarius santuoką atsiranda naujų teisių ir pareigų: moralinės pareigos – pagarba vienas kitam, lojalumas, rūpinimasis moraliai ir pan.; turtinės pareigos – tarpusavio išlaikymas, bendro turto atsiradimas. Sudarę santuoką sutuoktiniai sukuria šeimos santykius kaip bendro gyvenimo

pagrindą. Nuo santuokos sudarymo priklauso ne tik sutuoktinių, bet ir jų būsimų vaikų laimė ir gerovė.

Tam, būtų sukurta visavertė šeima, išvengta neapgalvotų ir neteisėtų santuokų, santuokai sudaryti įstatyme nustatytos šios sąlygos:

Santuokos savanoriškumas. Santuoka sudaroma laisva vyro ir moters valia. Bet koks grasinimas, prievarta, apgaulė yra pagrindas santuoką pripažinti negaliojančia.

Sudarę santuoką, sutuoktiniai įgyja lygias teises ir pareigas. Sutuoktiniai turi ir vienodą civilinę atsakomybę vienas kitam bei vaikams santuokos sudarymo, jos trukmės ir jos nutraukimo klausimais (Lietuvos Respublikos Civilinis Kodeksas, – Vilnius, 2000).

Kiekvienam santuoka siejasi su savais prisiminimais, išgyvenimais, ar svajonėmis. Vieni linkę manyti, kad santuoka - loterija, nes niekada nežinai, ar išloši, ar praloši. Kiti galvoja, kad kiekvienam skirtas savas likimas ir nuo jo nepabėgsi... Aišku tik viena, kad santuokos įregistravimas labai svarbus, lemtingas ir atsakingas žingsnis.

Žmogus iš prigimties linkęs daryti tai, kas jam naudinga, mylėti, kas jam patinka. Tačiau žmogus vienintelis, kuris gali aukotis – mylėti kitą žmogų. Donorystė kaip tik yra tokios meilės išraiška...

"Ar žinai, kad vienas tavo parašas gali kitam dovanoti gyvenimą? Aš pasirašau. O tu?" – gatvėje ne kartą pastebėjau stendus su tokiu užrašu ir susimąsčiau, kad tai labai aktuali tema

Transplantacija yra tam tikros rūšies operacija, kuri atliekama "paskutiniu" atveju, kai joks kitas gydymas padėti negali ir žmogus mirs, jei nesveikas organas nebus pakeistas. Ji yra neatlygintina, paremta altruizmu ir laisva valia.

Išreikšti sutikimą tapti donoru taip lengva. Pasirašome daugybę sykių per dieną, daugybę sykių per metus Galėtume tai padaryti net užsimerkę. Pagalvojau – juk vienas mano parašas gali kitam dovanoti gyvybę. Vienas nepažįstamo žmogaus parašas gali dovanoti gyvybę man. Arba mano vaikui. Šis parašas – tai ne tik parašas ant popieriaus. Tai parašas žmogaus, kuriam padovanotas gyvenimas, širdyje.

Aš pasirašau...

Domėjausi ar religija pritaria šiam žingsniui. Išties seniausios ir populiariausios pasaulio religijos pritaria neatlygintinam mirusio žmogaus audinių ir organų dovanojimui kitam žmogui, kai tai gali išgelbėti nuo mirties.,,Pirmiausia gydymo būdas, apie kurį kalbama, neatskiriamas nuo žmogiškojo dovanojimo akto. Iš tikrųjų transplantacija neįmanoma be išankstinio, aiškaus, laisvo ir sąmoningo donoro arba juridškai jį atstovaujančių asmenų, dažniausia artimųjų apsisprendimo. Tai – sprendimas be atlyginimo atiduoti savo kūno dalį, kad kitas žmogus būtų sveikas ir galėtų gyventi. Taigi, medicininis transplantacijos įgyvendinimas padaro įmanomą

donoro auką – nuoširdų savęs dovanojimą, išreiškiantį mūsų nenumaldomą norą mylėti vienybėje“ (Popiežius Jonas Paulius II).

„Visiškai aišku, kad gyvybiškai svarbūs organai gali būti atiduoti tik po mirties. Bet dar gyvam esant pasiūlyti, kad po mirties organus būtų galima panaudoti, reiškia parodyti tikrąją meilę, kuri gražina kitus gyvenimui. Biomedicinos mokslų progresas leidžia žmonėms ir po mirties mylėti savo artimą. Tai galima būtų palyginti su Velykų paslaptimi, kai Kristus prisikeldamas nugalėjo mirtį ir grįžo gyventi“ (Popiežius Jonas Paulius II).

Kiekvienas veiksnus Lietuvos pilietis, ne jaunesnis nei 18 metų, nepriklausomai nuo sveikatos būklės gali pasirašyti sutikimą po mirties tapti audinių ar organų donoru. Pasirašyti sutikimą tapti donoru galima bet kurioje asmens sveikatos priežiūros įstaigoje. Donoro kortelėje nenurodoma jokia asmeninė informacija, kuri padėtų nustatyti, ar žmogaus organai tinka transplantacijai. Nei donorai, nei donorų šeimos jokios kompensacijos negauna. Organai yra gyvybiškai svarbūs ir neįkainojami, todėl pasaulyje jų pirkimo ir pardavimo sandoriai yra draudžiami. Už tai gresia baudžiamoji atsakomybė.

Aš labai didžiuojuosi, kad yra tokių žmonių, kurie dovanoja dalelę savęs tam, kad gyventų kiti. Savo darbu skatinu susimąstyti apie transplantacijos svarbą. Juk nei vienas nesame apsaugoti nuo ligos ir tai gali paliesti kiekvieną iš mūsų...

Įdomu, ką jaučia artimieji, žinodami, kad jų mirusio, brangiausio, žmogaus širdis liko gyva ir ji „vaikšto“ kažkur žemėje? Neleiskime užgęsti gyvybėms!

Tiesa, kartais parašas naudojamas ne pagal pagrindinę paskirtį – patvirtinti dokumentus. Jis tampa kaip žymaus žmogaus autografas. Tačiau autografas nėra tik brūkštelėjimas ranka popieriuje, jo prasmė žymiai gilesnė. Autografas pabrėžia autentiškumą, savitumą bei atspindi psichologines žmogaus savybes. Tai panašu į greitą nuotrauką – kai gyvenimo vaizdas gaunamas tą pačią akimirką. Rašant išsilieja mūsų temperamentas, elgesys, gerosios bei blogosios savybės, žodžiu, viskas, kas apibūdina asmenybę, kuri atspindi visa, ką žmogus yra sukaukęs per savo gyvenimą. Autografas yra svarbiausias dokumento, kūrinio ar darbo autentiškumo liudytojas.

Tikriausiai daugelis turime Arvydo Sabonio ar Šarūno Marčiulionio, kokio mėgstamo estrados dainininko ar muzikanto greitosiomis, tuoj po rungtynių ar koncerto pertraukoje sužvejojimą parašą ant programos, nuotraukos, sąsiuvinio ar albumėlyje. Savo bibliotekos lentynėlyje gal atskirai laikome rašytojo, mamos, senelio ar draugo padovanotas knygas su jų įrašais ar parašais. Tokie įrašai išreiškia ir meilės, bičiulystės, pagarbos, padėkos jausmus. Tai gali būti ir eilėraščių eilutės, ir aforizmai. Gali būti ir paskubom suraityta, sunkiai įskaitoma pavardė.

Kiekvienas autografas, ypač knygoje, turi savo istoriją ir likimą. Ilgam išsaugo laiką, įvykių,

žmonių, knygų pėdsakus, atskleidžia daug ką įdomaus ir svarbaus apie žmones ir jų santykius. Kas siejo autorių su autografo savininku? Draugystė? Artima ar atsitiktinė pažintis? Kodėl atsirado tokia dedikacija? Kodėl toks jautrus anas įrašas, o šitas oficialus?

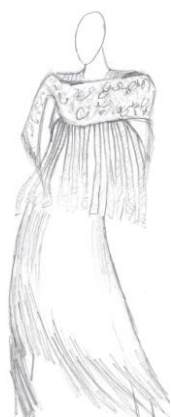
Įžymių žmonių autografai virsta neįkainojama dvasine vertybe mūsų kultūros istorijoje.

O kaipgi jaučiasi tos laikinos žvaigždės kurios prieš kelis metus, dalijo autografus, o šiandien gyvena niekam nebereikalingos?

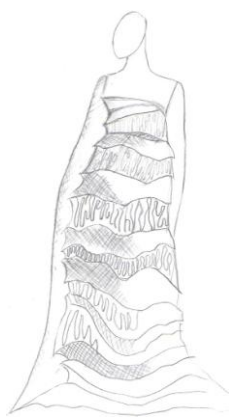
4.2. Darbo projektavimas

Grafinė tekstilės magistro darbo dalis pradedama nuo eskizų kūrimo, maketų darymo. Idėja inspiravo – mus supančios gyvenimo problemos. Pirminė grafinė meninės idėjos raiška kilo dar kuriant bakalauro darbą. Kilusios idėjos žinoma kito, tobulėjo, kol galiausiai išsivystė iki galutinių variantų.

Pateikiami pirminiai eskizai (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11pav.). Kūrybinio darbo metu, eskizai kito, nuolat keitėsi. Buvo ilgas svarstymų ir ieškojimų metas.

1.

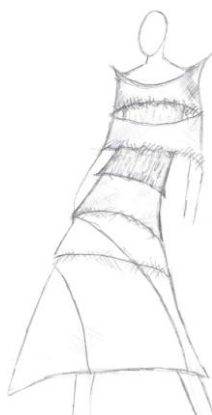
2.

3.

4.

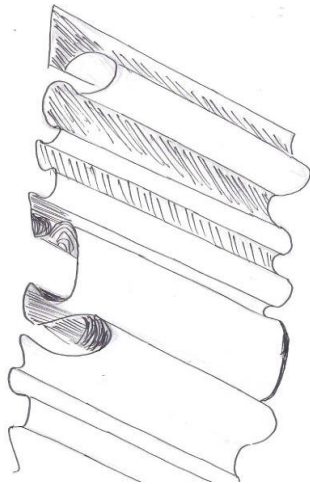
5.

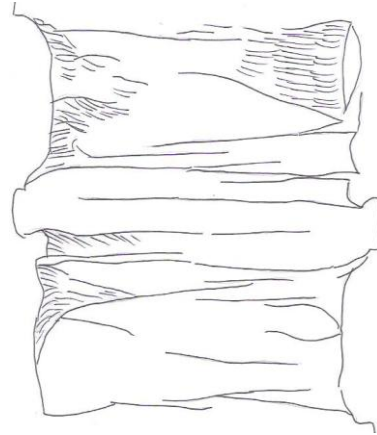
6.

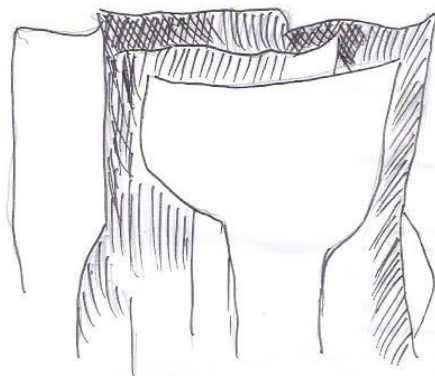
7.

8.

9.

10.

11.

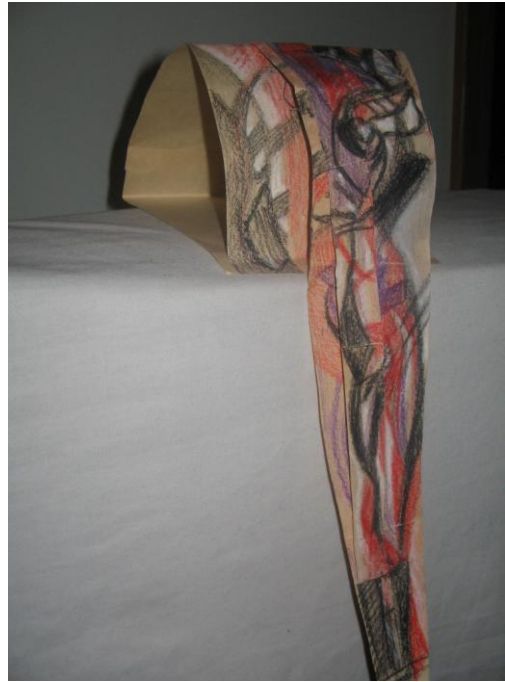
Toliau vystant idėją, kad būtų atskleista tema, buvo pasirinkti trys tekstilės objektai (12,13,14pav.). Suradus idėją, piešiami projektai (12, 13, 14 pav.), padedantys surasti spalvinius sprendimus.

12.

13.

14.

Pateikiami (15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25 pav.) pirminiai maketus, kuriuose atsispindi formų paieška. Kadangi norėjau daryti erdvinis objektus, o tiksliai grafiškai pavaizduoti gana sunku, todėl dariau maketus.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

Antras kūrybinio darbo etapas maketų darymas (26, 27, 28 pav.)

26.

27.

28.

Kilusios idėjos žinoma kito, tobulėjo, kol galiausiai išsivystė iki galutinių variantų (29, 30 pav.)

29.

30.

Ieškotas spalvinis kaloritas pasitelkiant įvairias medžiagas (31, 32, 33 pav.)

31.

32.

33.

Kiekvienas objektas perteikia skirtingą parašo prasmę bei idėją (34, 35, 36pav.). Tekstilės kompozicijoje „Sutuoktinio parašas“ bandoma perteikti santuokos trapumą, lengvumą, svajingumą, iškilmingumą.

Tekstilės objektu „Donoro parašas“ norima pabrėžti grėsmę, sunkumą, slėgimą tuo pačiu atskleisti laukimą ir viltį.

Objektas „Autografai“ – tai tarsi šlovės viršūnė dvelkianti ypatingu pripažinimu.

4.3 Medžiagų ir technologijų sąveika

Kūrybinis procesas pradedamas medžiagų paieškomis. Tekstilės darbams pasirinktos peršviečiamos, skaidrios medžiagos – organza, šilkas ir kitos medžiagos.

Tema „Parašas“ tarsi padiktavo skiautinių – šenilo techniką bei avalono siuvimo technologiją, kuri geriausiai tinka mano idėjai perteikti.

Kūrybinį darbą pradėjau šenilo technika, sudėjau penkis sluoksnius audinių vieną ant kito, viršuje peršviečiamus audinius, susiuvau mašininėmis siūlėmis vairiomis kryptimis. Po to siūlių viduryje perkirpau žirkėmis per keturis sluoksnius audinių, neperkerpant paskutinio sluoksnio.

Darbe naudoju avaloną (vandenyje tirpią medžiagą), specialius kljus ant jos dėliojau vilnonius, medvilninius, sintetinius siūlus, įvairių audinių aplikacijas, iškarpytus nėrinius, uždengiau avalono plėvele, supurškiau specialiais kljais ir siuvamąja mašina siuvau įvairius susikertančius dygsnius Baigus siūti darbą kruopščiai išskalavau vandenyje.

Šiuo metu avalono bei šenilo technika labai populiaru, darbai yra labai kūrybiški.

4.4. Kūrybinio darbo fotografijos

IŠVADOS

1. Išanalizavus literatūros šaltinius, galima teigti, kad parašo reikšmė vaidina svarbų vaidmenį žmogaus gyvenime. Noriu paskatinti žmogų susimąstyti, pabandyti suvokti šį reiškinių.

2. Magistro studijų metu įgyta meninė kūrybinė patirtis, gilesnis medžiagų plastinių savybių ir šiuolaikinių technologijų pažinimas bei naujų ieškojimas, meninės tekstilės tendencijų tyrimas suponavo magistro darbo idėją.

4. Kūrybinės magistro dalies erdviniai tekstilės objektai konceptualūs, skirti parodinėms erdvėms, nors šiuolaikiniame interjere galėtų tapti dekoratyviniais akcentais.

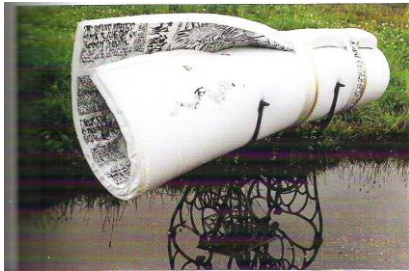
5. Kūrybinės magistro dalies eksperimentai, medžiagų, technologijų pažinimas įgalina ateityje plėtoti meninę kūrybinę veiklą tekstilės srityje.

Literatūra

1. Andriušytė R. Raidės menas tarp išnykimo interpretacijų. [2008 10 19]. Prieiga per internetą: <<http://www.tekstai.lt/index.php/component/content/article/14-naujienos/2361-rasa-andriusyte-zukiene-raides-menas-tarp-isnykimo-interpretaciju-ir-nerastingumo>>;
2. Andriušytė – Žukienė R. (2003). Viskas tiks// Darbai ir dienos, 33;
3. Autografų paroda.[2008 07 28]. Prieiga per internetą: <http://www.muziejai.lt/siauliai/autografu_paroda.htm>;
4. Bareika J. (2002) Forma Kompozicija Dizainas;
5. Beresnevičius g. (2005). Lietuvių religija ir mitologija;
6. Bogdaniene E.G. (2003) Tekstilės kompozicija ir darbai iš medžiagos;
7. Budrecka E. (2001). Paukščiai ir knygų lapai // 7 Meno dienos 14;
8. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [žiūrėta 2008 08 12]. Prieiga per internetą: <http://www.mb.vu.lt/333>;
9. Dailės žodynas, 1999;
10. Dvidešimto amžius archyvas. [2008 09 28]. Prieiga per internetą: < http://www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius20030226/kult_01.html>;
11. Elektroninis parašas.[žiūrėta 2008 08 29]. Prieiga per internetą: < <http://draudejai.sodra.lt-Draudėjų portalas – Elekt roninis parašas – Microsof...>>;
12. Elektroninis parašas. Kas tai? [2008 12 03]. Prieiga per internetą: <<http://www.teisesforumas.lt/index.php/it-teise/99-itteisestraipsniai/201-elektroninisparasas-kastai.html>>;
13. Germaniškieji privačios nuosavybės ženklai.[žiūrėta 2008 11 28]. Prieiga per internetą: <<http://lietuva.white-society.org/?p=1199120878>>;
14. Gurskas A.(2006). Kaligrafijos ir šrifto pagrindai;
15. Ignatjeva J.(2001). Nikodemus Radvila – Lietuvos grafologijos ir kraštotyros pradininkas //Žmogus Nr.1; P.24-26;
16. Jovaišas A.(2001). Senoji Lietuvos literatūra;
17. Kaligrafijos sąsiuviniai 2007/2(3)
18. Kaunas D. (1999). Einšteino autografas // Mokslas ir gyvenimas, Nr.4, P.15-16;
19. Kauno meno bienalė. (2005);
20. Knyga „Žaibo parašas“.[2008 10 16]. Prieiga per internetą: < http://pigu.lt/knygos_muzika_dvd_zaidimai/knygos/zaibo_parasas?id=41142>;
21. Leidėjo ir spaudejo terminų žodynelis. [žiūrėta 2008 08 28]. Prieiga per internetą: <<http://www.printing-lithuania.com/lt/printingservices/-leidejo-ir-spaudejo-terminu-zodynelis/p.html>>;

22. Lietuvoje jau pradeda veikti mobilusis elektroninis parašas.[2008 08 29]. Prieiga per internetą:
<[http://www.vtv.lt/naujienos/technologijos/siandien-lietuvoje-pradeda-veikti-mobilusis-e-parasas - 3.html](http://www.vtv.lt/naujienos/technologijos/siandien-lietuvoje-pradeda-veikti-mobilusis-e-parasas-3.html)>;
23. Lietuvos Respublikos Civilinis Kodeksas.(2000);
24. Lubienė L. (2002). Vizualinės informacijos grafika;
25. Masiulienė J.(1996).Grafologijos istorijos apžvalga// Mokslo darbų rinkinys
26. Mičiulienė J.(2008). Heraldika: nuo būtinybės iki snobizmo//Lietuvos žinios Nr.22 P.14-15
27. Minkštas pasaulis. Tarptautinė tekstilės paroda. (2001);
28. Monograma.[2008 08 28]. Prieiga per internetą:
<<http://lt.wikipedia.org/wiki/Monograma>>;
29. Papečkys K. (1964). Nuo strėlės iki knygos;
30. Patašius M.(1996). Jo didenybė parašas// Laisvės alėja Nr.3, P.4;
31. Peters C.(2004). Rašysena;
32. Poezija, eilės.[2008 10 08]. Prieiga per internetą:
< <https://www.tikslas.lt/inf/Poezija;6193;1>>;
33. Raguotienė G. (1998). Žodžiai apie knygą;21. Simbolinių reikšmių žodynas(2002);
34. Rapkevičiūtė P. (1994). Kaip pažinti žmogų iš rašysenos;
35. Raštas išduoda sielos paslaptis.[2008 10 12]. Prieiga per internetą:
<http://www.savas.lt/index.php?name=News&file=print&file=print&sid=548>
36. Skaitmeninis parašas.[žiūrėta 2008 08 19]. Prieiga per internetą:
<<http://lt.wikipedia.org> – Skaitmeninis parašas – Vikipedija – Microsoft Internet...>;
37. Šimoliūnienė G.(2004). Šrifto grafika;
38. Tarptautinė paroda, tekstilė (1997);
39. Tekstilinių ir dailininkų gildija. Steigiamoji paroda (2000 – 2001);
40. Tootsas V. (1981). Raidės forma – ornamentas // Kultūros barai, 7; P.57-59;
41. Universalus meno žodynas,(1998);
42. Žemaitė. Kaip Jonelis raides pažino.1980.

1 Priedas

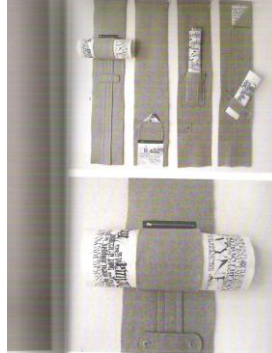
1. Zita Inčirauskienė, Romualdas Inčirauskas
/Pradžios knyga/. 2001

2. Zita Inčirauskienė /Pradžios knyga/
fragmentas. 2001

3. Zita Inčirauskienė. / Erdvinė
kaligrafinė kompozicija/

4. Zita Inčirauskienė /Kaligrafinė
4 dalių kompozicija skirta
Knygnešiams/

5. Zita Inčirauskienė
/Osteoplastika/ 2003

5.6. Z. Inčirauskienė
Iš ciklo /Lietuvos rašytojai/
/Salomėja/, /Tomas Vaižgantas/,
/Donelaitis/. 2000

7. Z. Inčirauskienė
/Čiurlionis ir Žemaitija 2000/

8. Zita Inčirauskienė /Kalėdiniai Ritinėliai/ 1995

9. Zita Inčirauskienė /Tora/ 2002

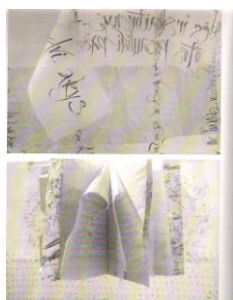
10. Kimiko Sugiura /Šaknys/ 2003

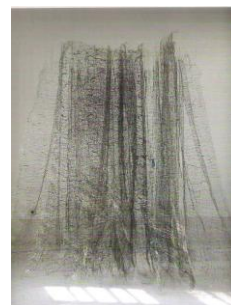
11.12.13. Vilniaus dailės akademijos studentų sukurti rūbai. Vadovė Zita Inčirauskienė.

14 Aušra Lisauskienė /Amosė“/

15. Aušra Lisauskienė /Erdvinė kompozicija/

16. Maja Gecic. /Laiškas konilai/. 2000

17. Mindaugas Petulis. /Apokalipsė/. 2006

18. Algis Kliševičius /Savos raidės III/. 2007

19. Raminta Baltrušytė
/Laumėdaržis/. 2000

20. Virginija Karvelienė
/Žiemos laukas/. 2001

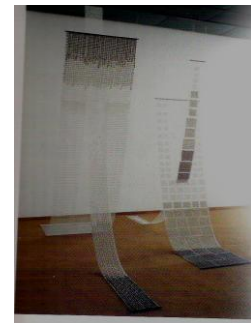
21. Antra Augustinoviča.
/Kartos/. 2001

22. Anne Mie Boonen
/Tik vanduo/. 1999

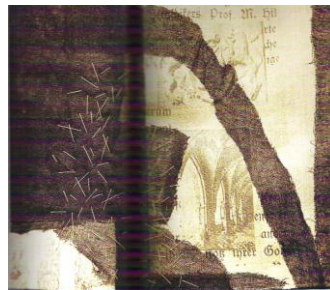
23. Dina Baumanė
/Rebusas/. 2003

24. Birutė Sarapienė
/Formos erdvėje/. 1997

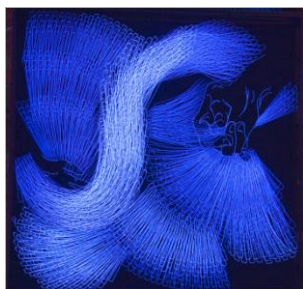
25. R. Baltrušytė. /Aš paroda/.
1996

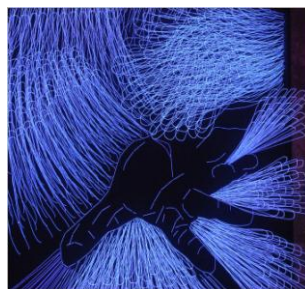
26. Galina Lūsis – Grindberga
/Amžių arkos/. 2001

28. A. Keturakienė
/Pėdsakas/

29. J. Šmidtienė /Prisilietimai/

30. J.Šmidtienė /Ledo rišelje/

31.A.Weigel /Objektas/

32. J.Šmidtienė /Spindėjimas/.2005

33.G.Akelienė /Lašas/.
2001

34. N.Ošurkoviėnė
/Žiėmos išdaigos/

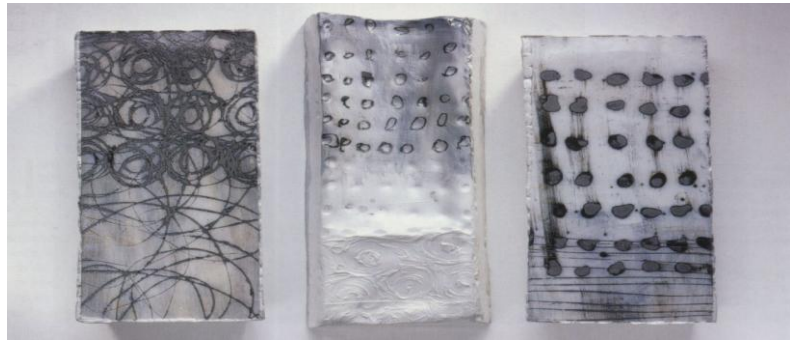
35. Almyra Weigel /Prijuostė/

36. Almyra Weiger /Nekabink makaronų/

37.38.39.40. Šarlote Vogele./ Veidrodis laukas/. 2006

41. Šarlote Vogele./Veidrodinis laukas/ 42. Šarlote Vogele

Ridzi Jakobi./ Faktūra/. 1990

Eugenijus Antanas Cukermanas./Lacerta/.